

Azərbaycan
Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

Cəfər Cabbarlı
adına Respublika
Gənclər Kitabxanası

+

KÖNÜLLƏRDƏ YAŞAYAN ŞAİR

MİKAYİL MÜŞFİQ - 110

Biobibliografik göstərici

Bakı-2018

HƏYAT SEVGİSİ

Ah, mən gündən-günə bu gözəlləşən
İşıqlı dünyadan necə əl çəkim?
Bu yerlə çarpışan, göylə əlləşən
Dostdan, aşınadan necə əl çəkim?

Dönmə bir şəbnəmə yaz səhərində,
Könül, günəş kimi parla yerində!
Göylərin lacivərd ətəklərində
Gedən bu qovğadan necə əl çəkim?

Baxımız, dan yeri sökülmüş kimi,
Dostlar bir cəbhəyə tökülmüş kimi.
Uzaqdan-uzağa xam gümüş kimi
Ağaran səhradan necə əl çəkim?

Təbiət varlıdır, təbiət xəsis,
İşlədərkən onu, sən ey mühəndis,
Mən də qart daşlara verdiyim bu hiss,
Bu incə mənadan necə əl çəkim?

Bir yanda tərlənlər, dumanlı dağlar,
Bir yanda kəkliklər, ayna bulaqlar,
Bir yanda bülbüllər, çiçəkli bağlar,
Mən bu tamaşadan necə əl çəkim?

Həyat dedikləri bu keşməkəşdən,
Qəlbimdə, qanımda yanan atəşdən,
Gecədən, gündüzdən, aydan,
günəşdən,
Bu əngin fəzadan necə əl çəkim?

Qarşımda dalğalı dərin bir ümman,
Ümmanı sarsıdır bir acı tufan,
Bəyaz köpüləri bir çiçək yapan
Şairdən, öülədən necə əl çəkim?

Ulduzlar fikrimin çırağbanıdır,
Bulud xəyalımın karıvanıdır,
Səma ki, hisimin aşyanıdır,
Böylə bir səmadan necə əl çəkim?

Mehriban sevgilim qarşımda durdu,
Yenə şairliyim başıma vurdu,
Məndən məcun könül maraqla sordu:
– Bu saçı leyladan necə əl çəkim?

Bəzan acısına edib təhəmmül,
Gülün kölgəsində ötəndə bülbül,
– Həyat, həyat! – deyə çırpınır könül,
Könüldən, sevdadan necə əl çəkim?

Sən aldın aşını yeni hisslərdən,
Ay cavan qələmim, düşmə bəhərdən,
A dostlar, söyləyin, mən bu hünərdən,
Bu təbi valadan necə əl çəkim?

Mikayıl Müşfiq

**Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Cəfər Cəbbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası**

KÖNÜLLƏRDƏ YAŞAYAN ŞAİR

MİKAYIL MÜŞFIQ - 110

Biobibliografik göstərici

Bakı-2018

KBT 91.83
K 93

Tərtibçi: Məmmədova Tamella
İxtisas redaktoru: Sadıqov Tahir
Redaktor: Sadıqlı Yeganə

Könüllərdə yaşayan şair: biobibliografik göstərici: [Mikayıl Müşfiq -110] / tərt. T. M. Məmmədova; ixtisas red. T. K. Sadıqov; red. Y. Z. Sadıqlı; C. Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası. - Bakı, 2018. - 48 s.

Tərtibçidən

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri də Mikayıl Müşfiqdir. Ötən əsrin birinci yarısının sənətkarları nəslinə mənsub olan istedadlı şair çox qısa bir ömür yaşamasına baxmayaraq Azərbaycan poeziyasının inkişafında, onun yeni mövzu, bəşəri məzmunla zənginləşməsində böyük rol oynamışdır.

M. Müşfiq bədii yaradıcılığa çox gənc yaşlanndan başlamış, ilk şeiri 1926-cı ildə çap olunmuşdur. Qısa müddətli yaradıcılıq dövründə şairin on şeirlər kitabı çap olunmuşdur. M. Müşfiq qələmindən çıxmış bütün lirik şeirlər və poemalar yetkin sənət nümunələri olub, Azərbaycan poeziyasını zənginləşdirən bədii əsərlərdir. Müasirlik, coşqun hisslər, yüksək ilham və həyat sevgisi bu əsərlərin əsas səciyyəsi, onları dəyərləndirən əlamətlərdir.

Bu il iyun ayının 5-də Turan yolçusu və Azərbaycan aşiqi, 1937-1938-ci illərdə repressiya qurbanı olmuş nakam məhəbbət şairi Mikayıl Müşfiqin 110 yaşı tamam olur. Şairin yubileyinin layiqincə qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 17 may 2018-ci il tarixli sərəncam imzalamışdır

M.Müşfiq qısa ömrünə baxmayaraq, maraqlı və orijinal əsərləri ilə ədəbiyyatımızda dərin izlər qoyub. Nakam şairin lirikasının hər bəndi, hər misrası oxucu qəlbinin dərinliklərinə nüfuz edir, könülləri oxşayır, insanları yüksək hisslər, yüksək amallar aləminə aparır. Bu lirika bu gün də aktualdır, bu gün də sevilən nümunələr, sevilən şeirlərdir. M. Müşfiq lirikasının əzəməti də məhz bundadır!

Düz 80 ildir ki, böyük şairin nəşi çox sevdiyi Xəzərdə uyuyur, ona həmişə hüsnünə heyran olduğu Xəzərin ləpələri ağı deyir, “Xəyalının yelkəni”ni yelləyir. Müşfiqin məzarı Xəzər boydadır, ruhu dənizin üzərində daim dolaşmaqdadır, şeirləri, əsərləri isə onu çox sevən insanların qəlbində, ürəklərində, könüllərindədir.

Azərbaycan poeziyasının gözəl incilərini yaratmış Mikayıl Müşfiq yaradıcılığı haqqında yaşlı oxucuların yaddaşını təzələmək, gənc nəslə isə onu təqdim etmək məqsədilə C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası “Könüllərdə yaşayan şair” adlı biobibliografik göstərici tərtib edib.

Vəsaitdə şairin həyat-yaradıcılığı haqqında Azərbaycan, türk, rus, ingilis, belorus dillərində mətnlər, 115 adda kitab və dövrü mətbuatda çıxan məqalənin təsviri verilmişdir. Göstəricinin tam mətni kitabxananın www.ryl.az saytında yerləşdirilmişdir.

Mütəxəssislər, eləcə də istifadəçilər bu vəsait barədə öz rəy və təkliflərini kitabxananın elektron ünvanına (info@ryl.az) göndərə bilərlər.

Mikayıl Mۇşfiqin 110 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2018-ci ilin iyun ayında Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi Mikayıl Mۇşfiqin (Mikayıl Mirzə Əbdülqadir oğlu İsmayılzadənin) anadan olmasının 110 illiyi tamam olur.

Böyük şair Mikayıl Mۇşfiq milli folklardan və klassik ədəbi ənənələrdən layiqincə bəhrələnməklə yaratdığı dərin lirizmə malik və doğma dilin bütün gözəlliklərini özündə ehtiva edən bənzərsiz poetik nümunələrlə Azərbaycanın çoxəsrlik bədii fikir xəzinəsini daha da zənginləşdirmişdir. Forma yeniliyi, məzmun genişliyi, romantik əhval və yüksək həyat eşqi bu söz sənəti incilərinin başlıca keyfiyyətləridir. Mۇşfiqin adı 1930-cu illər totalitarizminin qurbanına çevrilmiş məsum insanların xatirəsinin rəmzi və nakam şair obrazı kimi xalqın yaddaşında yaşamaqdadır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına dəyərli töhfələr vermiş görkəmli şair Mikayıl Mۇşfiqin anadan olmasının 110-cu ildönümünün layiqincə qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Mikayıl Mۇşfiqin 110 illiyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 may 2018-ci il.

Mikayıl Müşfiqin həyat və yaradıcılığı

Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi İsmayılzadə Mikayıl Əbdülqadir oğlu 5 iyun 1908-ci il tarixində Bakıda anadan olub. Ziyalı ailəsində doğulan və əslən Azərbaycanın gözəl guşələrindən biri Xızı rayonundan olan Mikayıl Müşfiq iki aylığında anasını, 6 yaşında isə atasını itirib. M. Müşfiqin tərbiyəsinə nənəsi Qızqayıt böyük təsir göstərmişdir. O, çoxlu nağıl, əfsanə, xalq şerləri və mahnıları, bayatı və laylaları əzbər bilirdi. Valideynlərini belə erkən itirməsinə baxmayaraq şair həyatdan küsməyib və oxumağın, təhsilin dəyərini anlayaraq bu istiqamətə yönəlib. İbtidai təhsilini inqilabdan əvvəl rus-tatar məktəbində alan şair o zamankı Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) dil-ədəbiyyat fakültəsini bitirib. M. Müşfiq əmək fəaliyyətinə pedaqoq kimi başlayıb. Yeddi il Bakı orta məktəblərində müəllimlik etmiş şairin son iş yeri olan 18 sayılı Bakı şəhər orta məktəbi hazırda onun adını daşıyır. Poetik yaradıcılığa isə 1926-cı ildə "Gənc işçi" qəzetində çap etdirdiyi "Bir gün" şeirilə başlayan M. Müşfiqin bundan sonrakı həyatı unudulmaz şeirlər, hekayələr yazmaq və ciddi bədii tərcümələr etməklə keçir. A.S. Puşkinin "Qaraçılar" (Ş. Abbasovla birlikdə) və M.Y. Lermontovun "Demon" poemalarını (R. Rza ilə birlikdə), Xəyyamın bir çox rübailərini, T. Şevçenkonun şerlərini və başqa şairlərin irsindən nümunələri tərcümə edən Mikayıl Müşfiq M. F. Axundovun A. S. Puşkinin ölümünə yazdığı məşhur "Şərq poeması"nı da azərbaycan dilinə çevirib.

M. Müşfiq 1931-ci ildə Dilbər Axundzadə ilə ailə həyatı qurub. 1938-ci il yanvarın 6-da isə Sovet İmperiyasının cəza tədbirləri dövründə güllələnib. Belə qısa həyatına baxmayaraq, M. Müşfiq Azərbaycan xalqı üçün 30 illik ömrünə sığdırdığı əsl sənət xəzinəsini yadigar qoyub.

Onun atası Mirzə Qədir İsmayılzadə "Səadət" məktəbində müəllim işləməklə yanaşı "Vüsaqi" təxəllüsü ilə şeirlər yazırdı. Yeri gəlmişkən, böyük bəstəkar M. Maqomayev "Şah İsmayıl" operasını Mirzə Qədirin eyni adlı poe-ması əsasında yaratmışdır.

Poetik yaradıcılığa 1926-cı ildə "Gənc İşçi" qəzetində çap etdirdiyi "Bir gün" şeirilə başlayan gənc şair müntəzəm olaraq dövrü mətbuatda çıxış edir, eyni zamanda bədii tərcümə ilə də ciddi şəkildə məşğul olub.

M. Müşfiq həbs edilməmişdən əvvəl "Çağlayan" şerlər toplusunu tərtib edib nəşriyyata vermişdir. Buraya şair son illərdəki şeirləri ilə birlikdə bundan əvvəl yaratmış olduğu ən yaxşı poetik əsərlərini də daxil etmişdi. "Çağlayan" bir növ onun on illik poetik fəaliyyətinin yekun kitabı olacaqdı ki, 1937-ci ildə şair "Xalq düşməni" damğası ilə həbs edilir və 1938-ci il yanvarın 6-də qısa çəkən məhkəmə iclasında haqqında çıxarılmış ölüm hökmü elə həmin gün icra olunur.

Müşfiqin həyat yoldaşı Dilbər Axundzadənin 1968-ci ildə Bakıda "Musiqili günlərim" adlı xatirələr kitabı nəşr olunur, 2005-ci ildə isə kitabın son genişləndirilmiş nəşri "Gənclik" nəşriyyatında işıq üzü görür.

Qeyd edək ki, Mikayıl Müşfiqin xatirəsini əbədləşdirmək üçün Bakıda büstü qoyulmuş, məktəbə, küçəyə və meydana adı verilmişdir. Onun "Yenə o bağ olaydı", "Oxu, tar" və bir sıra başqa əsərləri Azərbaycan poeziya xəzinəsinin inciləri sırasındadır.

Mənbə: <http://files.preslib.az/projects/azerbaijan/rus/gl6.pdf>

MÜŞFİQ ƏNƏNƏSİ YAŞAYIR

Mikayıl Müşfiqi bütün nəsillərin müasiri edən, həmişə sevdiren onun ürəkdən gəlmiş, səmimiyyətlə dolu poeziyasının xalq ruhu ilə bağlılığı, Azərbaycanımızı böyük məhəbbətlə tərənnüm edib sevdirməsi, vətəndaşlığı, cazibə qüvvəsilə oxucuların qəlbini ehtizaza gətirməsidir. Səmimiyyətlə dolu poeziyası barədə şair özü müasirlərinə müraciətlə yazıb:

Yazmaram ürəyim sizi anmasa,
Sizin eşqinizlə alovlanmasa;
Burdaca el durub məndən sordu ki:
Gözdən yaş çıxarmı ürək yanmasa?
Qönçə açılarmı, bahar olmasa?
Şölə titrəyərmi, ruzgar olmasa?
Bu nəğmə ruhumdan qoparmı bilməm,
Mənə ilham verən dostlar olmasa?

Söz yox, ürəkdən yazdığındandır ki, ürəklərdə yaşayır Müşfiq. Axı bu onun bir şair kimi ən böyük arzusu idi:

Hər kəs bilir həyatın sonu ölümdür,
Ah bu qəmli dəyişmə yaman zülümdür.
Şərim! Bu gülünc oyun bəllidir yarın, bizi də bəklər,
Sən də öl mənim kimi, fəqət məzarın olsun ürəklər!

Vətəndaş şairi, cəsarətliyi, uzaqgörəndi Müşfiq. Milli musiqi alətlərimizdən olan tarın konservatoriyada tədris olunması qadağan ediləndə, "İnqilab və mədəniyyət" jurnalı özünün 1929- cu il ikinci nömrəsindəki "Tar konservatori – yadan çıxarıldı" sərlövhəli xəbərində: "Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını qüvvətləndirmək məqsədilə AXMK bir çox qərar qəbul etmişdir. Bu qərarlara görə məcburi dərslər kursu olan tarın öyrənilməsi konservatoriyanın bütün dərəcələrində tədris planlarından götürülür və konservatoriya yanında olan Şərqi orkestru ləğv olunur" yazanda Müşfiq sinəsini qabağa verdi: məşhur "Tar" şerini xalqına bəxş elədi, tarın şöhrətini biraz da qadırdı:

Oxu, tar, oxu tar...
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim.
Oxu, tar, bir qadar...

Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Oxu, tar!
Səni kim unutar?
Ey geniş kütləmin acısı, şərbəti – Alovlu sənəti.

“Tar” şeri vətəndaş şairin uzaqgörənliyini göstərməklə bərabər, həm də sənətkar cəsarətini numayiş etdirən əsərdir:

Çoxları üzünə durdular,
Könlünü qırdılar.
...Üstündən bir qara yel kimi əsdilər,
Səsini kəsdilər.
Daşlandı çəkənlər nazını,
Beləcə qırdılar aşığın sazını.

Muşfiq 20-ci illərin axırı, 30-cu illərin əvvəlində klassiklərimizə etinasız-lıqı görəndə qələmə sarıldı, “Yeni il” şerində dahi lirik haqqında ürək sözlərini bəyan elədi:

Yazalım, özümüzü öyməyelim,
Füzuliyə dəyməyelim.

Axı Müşfiq əsl varis kimi şifahi xalq ədəbiyyatımızı dərinədən sevmiş, klassik ədəbiyyatımıza böyük məhəbbət bəsləmiş, bunların yaxşı ənənələrindən həmişə öyrənməyin, yeni şəraitdə onları davam və inkişaf etdirməyin ən ardıcıl tərəfdarlarından olmuşdur. Müasirini özünü dərk edən, mühitinin hadisələrindən baş çıxaran, “xalqilə titrəyən, xalqilə gülən...” görmək istəyən Müşfiq “Alqış varlığını duyan insana!” misrasını heç də təsadüfi yaratmamışdı. Özünü dərk edən insanın əzəli, əbədi, nəcib sifətlərindən biri əməyə məhəbbətdir. Məhz əməyə bağlılıq, insanı, torpağı layiqincə dərk etməyə, ona səcdə etməyə gətirib çıxarır. Şairə görə əmək insana güc verir. İnsan gücü ilə yaşayışını asanlaşdırır, gözəlləşdirir. “Özündən alışan, özündən yanan, – hər sabah hamıdan erkən oyanan, iş başına qoşan” insanları şair bəxtiyar hesab edir.

Günlərim keçməyir ancaq əməklə,
Xəyalım göyləri seyr eyləməklə
Buludlar ömrümün karvanı olur,
Fikrim o karvanın sarvanı olur.
Sanıram ulduzlar həmvətənimdir,
Demək, yer də mənim, göy də mənimdir,
Hüzurumla cahan nə bəxtiyardır.

Axırıncı misraya diqqət yetirək: insan yox, cahan insanın hüzurunda ol - maqla özünü bəxtiyar saymalıdır. Bu, Müşfiq poeziyasında insana verilən qiy - mətənin ən böyük təzahürü deyil də bəs nədir?

Füzuli yüksəldi əsrinin fəvqünə
Sığmadı dəhası Bağdadın üfünə.

O güldü-ağladı, ağladı-güldü,
Gülüşü hıçqırdı, fəryadı güldü.
Onun pərvazına pərvaz çatarmı?
Güclü avazına avaz çatarmı?

Altındaydı sözüün səmənd atları,
Çapanda titrərdi göyün qatları.
O ki söz atından tərpendi düşdü,
Sanki şerimizin bir bəndi düşdü.

Bu misralar torpağımızın, mədəniyyətimizin, dilimizin inkişafında, tanın - masında müəyyən izləri, payları olan dahi sənətkarlarımız Füzuli, Sabir, Cəfər Cabbarlı kimi şəxsiyyətləri qabarıq şəkildə nəzərimizdə canlandırır, onları bir az da sevdilir. Yaxud onun Kefli İskəndərin dili ilə Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığının şah damarını necə də oxucular qarşısında nümayiş etdirdiyinə diqqət yetirək:

“Ölüb – a!” – deyərək qışqırır cahan,
Qalxmaz Fərhad kişi ağır yuxudan...
Ac başım, dinc başım, səbr, təvəkkül,
Çırpınmaq bilməyən xəstə bir könül...
Qaranlıq qəlbimiz günəşə həsrət,
Qurulmuş dirilik baxt üzərində,
Basmış ruhumuzu kəsalət bizim,
Vurur nəbzimizdə ətalət bizim.

Ədəbiyyatın, sənətin bitib-tükənməyən, tükənməyəcək, əzəli və əbədi mövzusunda, sənətkarların bütün zamanlarda, dönə-dönə müraciət etdikləri bəşəri mövzuda, məhəbbət mövzusunda Müşfiq də yazıb-yaratmışdır. Onun bu əsərlərində məhəbbətin sehri, ucalığı, sevdanın “sərin atəş” liliyi, ümid qapılarına dikilən baxışlar, sevən gəncin ürəyini dərindən tutub qoparan sevgilisinin gül əllərindən ərkyana giley-güzarı, şikayəti, “hicran ümidinə” qalmaq, hicrandan nicat gözləmək, qısqanclığın qəlbi yaxıb-yandırməsi, qəlbə fırtınalar qoparması, məhəbbətin neçə-neçə çaları, rəngi, acısı, şirini öz ifadəsini tapmamışdırmı?! Emosional, musiqili, şairənə ifadəsini! “Bir də baxsan mənə” şerində belə bir bənd var:

Baxışın qəlbimi incitmişdir,
Bu baxışdan, bu duruşdan əl çək.
Bir də baxsan mənə, iş bitmişdir;
Bir də baxsan mənə, fikrim dönəcək.

Az qala sevən gəncə demək istəyirsən: çox özündən demə, fikrin dönməyəcək, hələ sevdinin baxışı, duruşu sənə qəlbini çox incidəcək, sən də dözəcək, dözəcəksən. Başqa əlacın yoxdur. Axı sən sevirsən. Sevirsən! Qısqanclıq haqqında çox yazılıb, yazılır və yazılacaq. Müşfiqin lirik qəhrəmanı da sevdini

qısqanır. Yaman qısqanır. Kimə? Nəyə görə? “Yenə o bağ olaydı!” şerinə müraciət etsəniz bunu görərsiniz:

Yenə o bağ olaydı, yenə o qumlu sahil,
Sular ötəydi dil-dil.
Saçın kimi qıvrılan dalğalara dolaydım,
Dalıb ilham alaydım.
Əndamını həvəslə qucaqlarkən dalğalar,
Qəlbimdə qasırğalar,
Fırtınalar coşaydı, qısqanlıqlar doğaydı,
Məni hirsim boğaydı;
Cumub alaydım səni dalğaların əlindən,
Yapışaydım belindən;
Xəyalımız üzəydi sevda dənizlərində,
Ləpələr üzərində
İlhamımın yelkəni zərrin saçın olaydı,
Sular xırçın olaydı.

Necə də təbiidir, səmimidir, insanidir, ürəkdən gələndir bu sözlər. Ürəkdən gəldiyi üçün də təsir edir, birbaşa ürəklərə gedir. Ayrı cür mümkün də deyil. Gözəl təbii mənzərələr, lirik peyzaj yaratmaq ustasıdır Müşfiq.

Ulduzlar ətrafa nur səpələr,
Bir bölük uşaqdır şən ləpələr
Onların əlində top kimi ay.
Sevgilim, başında ağ kəlağay
Sahilə gəl, Seyr elə gəl.

“Dəvət” şerindən götürülən bu parçada hər şey göz qabağında deyilmi? Hələ buradakı istiarəyə (ləpələrin uşaqlara oxşadılması), bənzətməyə (ayın topa oxşadılması) diqqət edin. On dörd gecəlik ayın (topa oxşadıldığı üçün bizdə bu təsəvvür yaranır) ziyası altında titrəşən şən ləpələr (burada da həm bədi təyin, həm də istiarə var, çünki insana xas keyfiyyət – şənlənmək ləpələrə aid edilib), sahilə gələn ağ kəlağaylı sevgili, onu ürəyi çırpına-çırpına gözləyən lirik qəhrəman... Necə də yadda qalan, zövqü oxşayan, ruha qida verən lövhə. Bu kiçik şeir parçasında həm də onu görürük ki, şairin poeziyası bədi təsvir vasitələri ilə necə zəngindir. Bu zənginliyi görmək xatirinə bir misal da gətirim:

Yuxusuz bir beyin – susuz bir bulaq,
Çalğısız əyləncə – tüstüsüz ocaq;
Yelkənsiz bir gəmi – ruhsuz bir cəsəd.
Budur azadlığa yabançı millət!

“Azadlıq dastanı” poeməsindən götürülən bu dörd misrada, əvvəla, ustalıqla yaradılmış altı bədi təyin var; ikincisi, üç tutarlı bənzətmə diqqəti cəlb edir; üçüncüsü və ən tutarlısı: yuxusuz beyinlə susuz bulaq, çalğısız əyləncəylə tüstü -

süz ocaq, yelkənsiz gəmiylə ruhsuz cəsəd azadlığa yabançı olan azadlıq uğrunda mübarizə aparmayan millətlə yanaşı qoyulur, dördüncü bənzətmə meydana çıxır və bütün bunlar şair fikrinin daha qüvvətli çıxmasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Müşfiq yeni poetik formalar yaratmaq cəhətində də öz qələm yoldaşlarından seçilən, fərqlənən şairlərimizdəndir. Narahat bir sənətkar olan Müşfiq onu məşğul edən, düşündürən, nifrət və məhəbbətinə, kədər və sevincinə səbəb olan məsələlərin ecazkar ifadəsi üçün həmişə çırpınmış, rəngarəng mövzulu, məzmunlu poeziyasında əlverişli poetik formaların da olmasına çalışmış, bu sahədəki axtarışını heç vaxt dayandırmamışdır. Ənənənin rolunu çox düzgün başa düşən, novatorluğu layiqincə qiymətləndirən şair istər şifahi xalq şeirinin, istərsə də klassik şeirin poetik formalarına həmişə həssaslıqla yanaşmış, bunların çoxunu: qoşma, gəraylı, bayatı, oxşama, rübai, məsnəvi, üçlük, dördlük (mürəbbe), beşlik (müxəmməs), altılıq (müsəddəs), yeddilik (müsəbbe), səkkizlik (müsəmmən), tərcibənd, tərkibənd, müstəzad və s. poeziyasında işlətmişdir. Şairin Qərb şeirinin poetik forması olan sonetə biganə qalmadığını, sonetlər yazdığını və yeri düşdükcə özünün də yeni poetik formalar yaratdığını qeyd etsəm müəllifin bu sahəyə nə qədər böyük əhəmiyyət verdiyi aydınlaşır. Şair özünəməxsus bir formada yazdığı “Tərtərhes nəğmələri” və “Mingəçevir həsrəti” əsərlərində üçlükdən ibarət 15 misralıq bənd yaratmışdır ki, burada birinci üçlüyün iki misrası öz aralarında qafiyələnir, üçüncü misra isə o biri üçlüklərin üçüncü misraları ilə həm qafiyə olur. “Tərtərhes nəğmələri” əsərində bir bəndi gözdən keçirək:

Hər yamacda bir tamaşa,
Könlüm uçur dağa-daşa
Seyr etdikcə təbiəti.
Dağ başında duman gözəl,
Bu qaralan orman gözəl,
Könlümdədir məhəbbəti.
Kim der sənə yaman, dünya,
Sən gözəlsən aman, dünya,
Ey günəşin əmanəti!
Keçmişin göz yağmurundan
Ürəyinin çamurundan
Seçməliyiz şikayəti.
Ey əzəldən yığın-yığın,
Ölən, qalan insanlığın
İlk cənnəti, son cənnəti!

Şairin poeziyası vəzn cəhətindən də maraqlıdır. O, demək olar ki, heca vəzninin bütün bölgələrində (üç hecalıdan tutmuş iyirmi hecalıya qədər), əruz vəzninin əsasən, həzəc və rəməl bəhrlərində əsərlər, eləcə də sərbəst şeirlər yazmışdır.

... “Tar”ı və eləcə də “Zəfər səsləri”, “Gecə çeşməsi” şeirlərini tam heca vəznində yazılmış şeirlər kimi götürmək olmur. Bu şeirlər heca vəzninin hər ritm vahidi üç təqtidən ibarət formasında olsalar da, tam heca deyillər, zahiri

görünüşünə, misralarda hecaların qeyri-bərabərliyinə görə bu şeirlər sərbəstə oxşasalar da, sərbəst də deyillər. Bəs onda bu şeirlər hansı vəzndə yazılmışdır? Bu, Müşfiq icadıdır, heca ilə sərbəsti yaxınlaşdıran bir vəzndir. Müşfiq vəzndir və bu vəznin poeziya tariximizdə yeganə nümunələrini Müşfiq yaratmışdır. Ona qədər nə heca vəznində, nə də sərbəstdə yazılan əsərlər arasında belə nümunələrə təsadüf olunmamışdır. Elə düşünürəm ki, bundan sonra Müşfiq poeziyasının və eləcə də Azərbaycan ... şerinin vəznlərindən danışılarkən heca vəzni, əruz vəzni, sərbəst vəzn istilahları ilə yanaşı, Müşfiq vəzni istilahını da işlətmək lazım gələcəkdir... Sözü məharətlə yerində işlədəndir, sözə hakimdir Müşfiq.

Atamız dünyadan eh dedi getdi,
Tez sönən ömrünə meh dedi getdi.
Gül əkdi, vay dərdi cahan bağından,
Töküdü yaşlara şəh dedi getdi.
Mənalı səslərlə şerim, incələş bir kaman kimi!
Gecəm belə keçdi, səhərim gəlsin!
Dadıma sanballı sözlərim gəlsin!

Poeziyasında aforistik ifadələr kimi səslənən elə sanballı, elə mənalı misralar, beytlər var ki, bunların daşdığı poetik fikir oxucular tərəfindən razılıq hissilə, sevinclə, ürəklərindən xəbər verirmiş kimi dərhal qəbul olunur. Məharətlə yaradılmış belə aforistik misraları, beytləri oxuyanda bədii sözün qüdrətinə, kəsərinə, təsirinə bir daha inanırsan.

Həyat həm gülməkdir, həm ağlamaqdır.

Zaman bir dərədir axıb dolanır, Bəzən durulursa, bəzən bulanır.

Heyf, ömür qısa, arzu genişdir, Kim bu qayğı ilə titrəməmişdir?

Bədbəxt bu dünyada tək yaşayandır.

Həyat ondan küsənləri incidər.

Cahan ki solmayan bir bağça-bağdır,
Burda rəvamıdır gülmədən ölmək!
Yazıq o şəxsə ki, qaraqabaqdır,
Nə qədər yaraşır insana gülmək!

“Sənin gülüşlərin” şerinin bu sonuncu bəndinin axırncı beyti xalq arasında artıq zərb-məsəl kimi işlənməkdədir. Poeziyası dedikcə musiqilidir, ahəngdardır, emosionaldır Müşfiqin:

Yağış yağır, rəqs eyləyir gur damlalar,
Sıra-sıra, inci-inci nur damlalar.
Göydə iki qara bulud çatılaraq,

İldırımlar şaqqıldayır şaraq-şaraq,
Quşlar uçur yuvasına fırl-fırl,
Şırıldayır navalçalar şırl-şırl.

Mikayıl Müşfiq bir sənətkar olaraq daima öz sənətini inkişaf etdirmək üçün çırpınmış, özündən narazı qalmış, poetik duyğularının, böyük arzularının ifadəsi üçün münasib, uyğun bədii təsvir vasitələri tapmağa çalışmış, yeni forma axtarıqlarını bir an belə olsun dayandırmamışdır. “Sabir üçün” şerində o, ürəkdən gələn səmimiyyətlə nə gözəl demişdir:

Neyləyim ki, fikrim kimi qəşəng olsun nəğmələrim?
Parlaq bahar səmasilə həmrəng olsun nəğmələrim?
Sevinclərlə uğuldayan bir zəng olsun nəğmələrim?
Bir işıqlı, bir ətirli çələng olsun nəğmələrim?

Əlbəttə, şairin özünə müraciətən dediyi bu sözləri onun sənət əhli qarşısında qoyduğu tələb kimi də başa düşmək olar. Müşfiq söz yox, düşündürücü poetik suallarının cavabını yalnız gecəli-gündüzlü işləməkdə, “bir kəlmə bulmaqçın əzaba, zəhmətə qatlaşmaqda”, “sanballı sözləri dadına” çağırmaqla tapmış, bədii yaradıcılıqda istedadla bərabər gərgin əməyin də böyük rolunu qiymətləndirməyi unutmamışdır. Zəhmətsevər şair özünə nə rəva bilmişdisə, bunu qələm yoldaşlarına da məsləhət görmüş, onları sənət aləmində xarüqələr yaratmağa səsləmişdir:

Ey bizim dünyanın söz deyənləri,
Ruhun dodağına tutun neyləri.
Bir nəğmə çalın ki, heyrətdə qalsın
Bütün dövrlərin müğənniləri.

Müşfiq belə bir şair olmuşdu və belə bir şair olaraq da qalır. Axı o, yalnız cismən aramızda yoxdur, poeziyası isə yaşayır, öz işini görür, poetik təsirini göstərir. Bəli, müasir Azərbaycan poeziyasını Müşfiqsiz təsəvvür etmək mümkün deyildir. Bu, şairin sağlığında da belə idi, indi də belədir və belə də olacaqdır. Bu gün şerimizin ümumi vəziyyətindən, yaxud ayrı-ayrı şairlərin yaradıcılığındakı bu və ya digər nöqsandan danışılarkən haqlı olaraq M. Müşfiq şeri əsl poeziya nümunəsi kimi örnək göstərilir. Şairin qələm yoldaşı Rəsul Rza 1978-ci ildə yazırdı: “Müşfiq yaradıcılığından danışarkən bugünlü şerimizin bir sıra aktual məsələləri haqqında bəzi fikirlər söyləmək lazım gəlir. Təbiətə aludəlik, təbiət mənə - rələrinin əbədi gözəlliklərini təkrar-təkrar vəsf etmək, standart sevgi motivləri, sızıltılar, intim məhəbbət macərələri bugünlü poeziyamızın kəsərliliyini, vətəndaşlıq pafosunu azaldır, ayrı-ayrı gənclərimizin yaradıcılıq yönünü arzu olunmayan bir yola çəkir. Belə fikir yarana bilər ki, mən təbiət təsviri, sevgi, ülfət məsələlərindən uzaqlaşmağı təbliğ edirəm. Yox, yüz dəfə yox. Müşfiqin şerinə diqqət edin. Bu şeridə təbiət mənzərələri, ülfət motivləri yoxdurmu? Var, ancaq necə? Belə şeirlərin çoxunda yeni duyum, orijinal, təzə söz var:

Fikrim, hissım, xəyalım o qədər yüksəldi ki,

Mənə elə gəldi ki,

Bizlərdən əvvəl nə göy, nə yer, nə torpaq olmuş...

– deyə Müşfiq onu əhatə edən aləm, təbiət, varlıq haqqında elə yazmışdır ki, bu sətirlər yalnız var olan aləm haqqında deyil, onun ümumi dəyəri, bəşəri mənası haqqında düşünməyə yol açır. Bu poetik deyim Müşfiqə aiddir, onundur, ona məxsusdur. Təbiət mənzərəsini qələmə alırsan, sevgidən, məhəbbətdən yazırsansa, öz yolunu tap, özünəməxsusluğun görünsün”. Haqlı idi xalq şairi Rəsul Rza. Müşfiqin nümunə göstərilməsi, ondan öyrənməyə çağırış mətbu-atımızda tez-tez səslənir. Bu da, söz yox, bir daha onu göstərir ki, Müşfiq ənənəsi yaşayır, yeni-yeni gələn ədəbi nəsillərə bir örnək olur. Qırxıncı illərin ikinci yarısında ədəbiyyata gələn ədəbi nəslin nümayəndəsi Əliağa Kürçaylı şairin 70 illiyi qeyd olunarkən necə də ürəkdən gələn səmimiyyətlə, vurğunluqla Müşfiqə, onun həmişəyaşar poeziyasına münasibətini bildirmişdi: “Qalsaydı, indi onun yetmiş yaşı tamam olurdu. Lakin kimsə onu yetmiş yaşında təsəvvür edə bilməz. Dahilərin dahiliyinə inanırıq, ancaq bir zaman uşaq və gənc olduğuna inana bilmirik. Inana bilmirik ki, Şandor Petefi, Lermontov və Yesenin saç-ısaqqalı ağarmış qoca kişiyyə çevrilə bilərdilər. Axı biz A. Eynşteynin və L. N. Tolstoyun, Füzulinin və Sabirin də nə zamansa sütül bir cavan olduqlarına inanmırıq, daha doğrusu, bunu təsəvvür belə edə bilmirik. Dahilərin dahiliyi, böyüklərin böyüklüyü, yaşından asılı olmayaraq, şöhrət zirvəsinə çatdığı anda həkk olunub qalır, təsəvvürlərin aydın ekranında əbədiyyətə köçürülür. Qərinələr keçəcək, bir-birini əvəz edən nəsillər poeziya ümmanına baş vurarkən onunla rastlaşacaq, saçları gecənin gözündən qara, gözləri işıq gölü cavan dahini elə bu yaşda görəcək, poeziyasındakı yaşlılara məxsus müdrikliyi, heyretlə, təəccüblə dərk edəndə deyəcəklər: “Bu yaşda bu təb, bu ilham, bu dərinlik? Görünür, o zamanlar insanlar qocalmırmış, elə beləcə cavan olurmuşlar, ömürlərinin axırına qədər...” Həqiqi poeziyaya zaval yoxdur. O yaşayır, həmişə də yaşayacaq.

Gülhüseyn Hüseynoğlu

Mikayıl Müşfiq. Seçilmiş əsərləri. - Bakı, “Şərq-Qərb”, 2004.- S.6-14.

Azərbaycan gəncliyinin milli ruhu onun şeyriyyatından doğur

Azərbaycan poeziyasının ən parlaq səhifələrini yazmış Mikayıl Müşfiqin ömrü və yaradıcılığı Azərbaycan gəncliyinə bütün zamanlarda örnək olaraq qalmaqdadır. Mikayıl Müşfiq şəxsiyyəti milli şüur və vətənpərvərliyin timsalı, yaradıcılığı isə gənc nəslin milli mənlik şüurunun inkişaf etdirilməsi və gənclərimizdə vətənpərvərlik hisslərinin tərbiyəsində əvəzsiz xəzinədir. Hər bir gənc istənilən mövzuda M. Müşfiqin şeirlərindən istifadə edə bilər. Xüsusən də milli mənlik şüuru, vətənpərvərlik, Vətənə sonsuz sevgi baxımından Mikayıl Müşfiq şeirləri ölçüyə gəlməzdir.

Hansı şeir nümunəsi Mikayıl Müşfiqin "Oxu, tar!" harayına çata bilər?!

Oxu, tar, oxu, tar!
Səsindən ən lətif şeirlər dinləyim,
Oxu, tar, bir qadar,
Nəğməni su kimi alışan ruhuma çiləyim.
Oxu, tar!
Səni kim unudar?
Ey geniş kütlənin acısı, şərbəti,
Alovlu sənəti!

Mikayıl Müşfiqin "Oxu tar" harayı qəlbində Vətən sevgisi olan hər bir insanı rıqqətə gətirməyə qadirdir. Bu haray hər bir Azərbaycan gəncini mərdliyə, qəhrəmanlığa, döyüşə ruhlandırmağa, hətta Vətən sevgisinin nə olduğunu bilməyənlərə də anlatmağa qadirdir.

Oxu, tar!
Mən səndə
İstənən havanı çala da bilərəm.
Mən səndən bu günün zövqünü
ala da bilərəm.
Sən bu gün silahsan əlimdə,
Səni mən hansı bir hədəfə
İstəsəm, çevirə bilərəm.
Qəlblərdə gizlənən keçmiş
Bir yeni nəğmənin əliylə
Devirə bilərəm!

Oxu, tar!
Bu saat qarşında
Nə qədər adam var!
Utanma, oxu, tar!
Mədənlə Bakımın

Pambıqlı Gəncəmin,
İpəkli Şəkimin
Acısı, şərbəti
Alovlu sənəti.
Oxu, tar, oxu, tar!
Səni kim unudar?

Gəncliyə bütün sahələrdə örnək ola biləcək Mikayıl Müşfiqin həyat yoluna qısaca bir nəzər salmaq yetər ki, bu əvəzsiz şəxsiyyətin Vətənə, dövlətçiliyə, milli-mənəvi dəyərlərə necə bağlı olduğu təsdiqini tapsın.

Vicdanları pək şəffaf, insanları nurani,
Müşfiq, bilə bildinmi, aləmdə şu dövranı?!
Qaplar yarın artıq sağ dünyaları ürfanı.
Hər yer güləcək, nura mötad olan ölkəmdə.
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Azərbaycan şeir tarixinə adını qızıl hərflərlə yazmağı bacaran Mikayıl Müşfiqin şeirləri yaşlı nəsillə bərabər, gənclərin də dillər əzbəridir. Maraqlısı isə odur ki, ziyalılarımızın, böyüklərimizin, gənclərin kitaba, şeirə marağının azlığından şikayətləndiyi bir dövrdə M. Müşfiqin şeirləri ən passiv gənclərin belə yad-daşına həkk olunmağı bacarır. Yəqin ki, çox az adam tapılar ki, M. Müşfiqin "Yenə o bağ olaydı" şeirini ömründə bircə dəfə də olsa eşitməmiş olsun. M. Müşfiqin şeirlərini oxuyarkən adama elə gəlir ki, o yazdığı şeirlərdə gənclərin tərbiyəsi üçün bir konsepsiya tərtib edib. Onun vətən, ana, sevgili haqqında yazdığı şeirlərlə bəhrələnən, o şeirləri bütün varlığı ilə dərk edən gənclik yalnız yaxşı insan kimi formalaşa bilər. Sanki M. Müşfiqin bütün şeirləri insanın, gəncliyin mənəvi tərbiyəsi üçün yazılıb. Onun şeirlərində qadına yönəlmiş xüsusi diqqət, qadının bəşəriyyət üçün nə qədər uca varlıq olduğunun göstərilməsi hər bir gənc üçün örnəkdir. Bu şeirləri dərk edən oğullar vətəninə, anaya məhəbbəti öyrənməklə yanaşı, qadına hörməti də öyrənmiş olur. M. Müşfiqin şeirlərini dərk edən, onun vətənə, anaya, qadına, sevgiliyə həsr etdiyi şeirləri anlayan insan heç zaman cəmiyyətdə pis ad çıxara bilməz. Çünki bu mənəvi tərbiyə insana ən ülvi, ən romantik, ən müqəddəs hissləri duymağı öyrədir. Elə M. Müşfiqin şeirlərinin bütün nəsillər, xüsusən də gənclər tərəfindən sevilməsinin ən böyük səbəblərindən biri də yəqin ki, onun gəncliyin nəbzini tuta bilməsi olub.

M. Müşfiq vətənimizdən bəhs etdiyi "Ölkəm" şeirində o, sanki Azərbaycanı görmək istədiyini, arzuladığını kimi tərənnüm etmişdir.

Dünyamızı seyr etdim min dürlü həvəslərlə,
Gördüm coşuyor dillər pək nəşəli səslərlə,
Baxdım doludur yarlar şən qəlbili kəslərlə
Pək şad olaraq güldüm abad olan ölkəmdə.
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Vətəninə dərin bir məhəbbətlə sevən Mikayıl Müşfiq onu hər zaman abad,

müstəqil, azad görmək istəyirdi. Mikayıl Müşfiq Azərbaycanın istiqlalını arzulayan, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasını alqışlayan və bu münasibətlə gözəl şeirlərini yazıb, cümhuriyyəti təbliğ edirdi. Müşfiq "Ey Dan ulduzu" deyib ölkəsinin yeni baharını alqışlayırdı.

Dönmə bir şəbnəmə yaz səhərində,
Könül, günəş kimi parla yerində.
Göylərin lacivərd ətəklərində
Gedən bu qovğadan necə əl çəkim?

Baxınız, dan yeri sökülmüş kimi,
Dostlar bir cəbhəyə tökülmüş kimi,
Uzaqdan-uzağa xam gümüş kimi
Ağaran səhradan necə əl çəkim?

Müşfiq öz şeirlərində arzularını dilə gətirirdi. Elə bu da sonralar Müşfiqi ortadan götürmək üçün "qırmızı imperiyanın" əlinə bəhanə vermişdi. Müşfiqi "məhşər ayağına" çəkənlər ondan bu şeirlərin "əvəzini çıxırdılar, hesab sorurlar. Onun yazdığı şeirlər isə yaz səhərində parlayan və heç vaxt sönməyəcək parlaq ulduz idi.

Baxdım ki, duman görməz yüksəkləri billuri,
İnsanları matəmsiz, istəkləri billuri,
Dağlar, ovalar gülşən, hər bir yeri billuri,
Hər şey gülüyor gördüm, pək şad oldum ölkəmdə.
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

Qış getdi ölümlərlə, ölkəmdə bahar vardır,
Bağlarda gözəlliklər, şən qəhqəhələr vardır,
Sevda köüllərdə sevdikləri yar vardır,
Daim sevişirlər, bax, məzəd olan ölkəmdə.
Qəmlərdən, ələmlərdən azad olan ölkəmdə.

M. Müşfiqin yəqin ki, ən təsirli şeirlərindən biri onun "Ana" şeiridir. Bu şeirin hər bir misrasını oxuyarkən insan təəccübünü gizlədə bilmir. İki aylığında anasını itirən M. Müşfiq "Ana" şeirində onu elə vəsf edir ki, bəlkə də uzun ömür yaşayan və bütün həyatı boyu ana nəvazişi ilə böyüyən bir şair belə "ana"nı belə tərənnüm edə bilməz.

Ana dedim, ürəyimə yanar odlar saçıldı,
Ana dedim, bir ürpəriş hasil oldu canımda,
Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı,
Ana dedim, fəqət onu görməz oldum yanımda.

Ana, ana!... Bu kəlmənin vurğunuyam əzəldən,
Onu gözəl anlatamaz düşündüyüm satırlar.
Ana olmaz bizə hər bir "yavrum" deyən gözəldən,
Çünki onun xilqətində ayrıca bir füsün var.

Cəmi 30 il ömür yaşayan, özündən sonrakı nəsillərə bəlkə də yaşlı bir qocanın belə ömrünə sığışmayacaq qədər romantik şeirlər irsi qoyan M. Müşfiqin daha bir şeiri isə gənclər üçün sevginin bütün formalarını ümumiləşdirdiyi "Sevgilər" şeiridir.

Sevgi vardır ki, dodaqlarda açar güllərini,
Sevgi vardır ki, bir az qar kimi, rüzgar kimidir.
Sevgi vardır oxudur qəlbidə bülbüllərini,
Böylə bir sevgi mənim ruhumu oxşar kimidir.

Sevgi vardır ki, uzaqdan bizə parlaq görünür,
Ona yaxlaşmayalım, çünki o zülmətlə dolu.
Sevgi vardır ki, düşər yerlərə daim sürünür,
Öylə bir sevgi də min dürlü xəyanətlə dolu.

Sevgi vardır ki, bahardan bizə güllər gətirir
İçə zəqqum və zəhər, qoxlama, qəlbə qanayar.
Sevgi vardır üzə xoş, daxili bir qorxulu yar.

Həqiqətən də hər bir ölkənin inkişafında ən böyük rollardan birini onun mənəviyyəti oynayır. Tanrıya şükürlər olsun ki, o mənəvi irsi bizə M. Müşfiq kimi şairlərimiz qoyublar. Gənclərin üzərinə düşən vəzifə isə bizə əmanət olunmuş mənəvi irsi öyrənməkdən, ruhumuzu o mənəvi irslə tərbiyələndirməkdən ibarətdir. Hazırda dünya alimləri eksperimentlər aparıblar və sübut olunub ki, uşaqlıqdan mənəvi aqlığı doydura bilən vətən, ana haqqında, ümumiyyətlə, sevgi ilə bağlı şeirləri oxuyaraq böyüyən uşaqlarla, adi uşaqlar arasında kəskin şəkildə fərq olur. Belə ki, birincilər həyata daha yumşaq baxır, cinayət əməllərindən, dələduzluqdan, ədalətsizlikdən uzaq həyat yaşayırlar. Bu səbəbdən də M. Müşfiq kimi şairlərimizin şeirlərini nə qədər tez-tez oxusaq və uşaqlarımızı da körpəlikdən bu ruhda tərbiyə etsək, onların da, özümüzün də sağlam gələcəyini təmin etmiş olarıq.

İzolda

Məqalə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında KİV-ə Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyilə hazırlanıb.

Mikayıl Müşfiqin əsərləri:

1. Günün səsləri. - Bakı: Azərnəşr, 1932. - 130 s.
2. Küləklər: şeirlər. - Bakı: Azərnəşr, 1930. - 121 s.
3. Bir may. - Bakı: Azərnəşr, 1932. - 14 s.
4. Buruqlar arasında: poema. - Bakı: Azərnəşr, 1932. - 47 s.
5. Pambıq: şeir. - Bakı: Azərnəşr, 1932. - 15 s
6. Vuruşmalar. - Bakı: Azərnəşr, 1932. - 36 s.
7. Şeirlər. - Bakı: Azərnəşr, 1934. -172 s.
8. Şəngül, Şüngül, Məngül. - Bakı: Azərnəşr, 1934. – 16 s.
9. Kəndli və ilan: el nağılı. - Bakı: Azərnəşr, 1935. - 18 s.
10. Qaya: poema. - Bakı: Azərnəşr, 1935. - 29 s.
11. Сечилмиш əsərləri: 2 чилддә / М. Мүшфиг.
 Ç.1: Ше'рләр / тәрт. Ш. Б. Абасов. - Бакы: Азәрнәшр, 1957. - 191 с.
12. Сечилмиш əsərləri: 2 чилддә / М. Мүшфиг.
 Ç.2 : Ше'рләр, поемалар, мәнзум очеркләр, ушаг əsərləri, тәрчүмәләр / тәрт. Ш. Б. - Бакы: Азәрнәшр, 1960. - 424 с.
13. Şəngül, Şüngül, Məngül. - Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1960. -16 s.
14. Duyğu yarpaqları: şeirlər, poemalar / M. Müşfiq; tərt., red. G. Hüseynoğlu. - Bakı: Azərnəşr, 1965. - 245 s.
15. Kəndli və ilan. Şəngülüm, Şüngülüm. - Bakı: Azərnəşr, 1965. - 32 s.
16. Duyğu yarpaqları. - Bakı: Azərnəşr, 1966. - 250 s.
17. Kəndli və ilan. - Bakı: Azərnəşr, 1966. - 16 s.
18. Teleqraf telləri. - Bakı: Azərnəşr, 1966. - 80 s.
19. Əsərləri: 3 чилддә / М. Мүшфиг.
 Ç.1: Ше'рләр: 1925-1937 / тәрт., ред. К. Hүсејноғлу. - Бакы: Азәрнәшр, 1968. - 386 с.
20. Şəngül, Şüngül, Məngül. - Bakı: Gənclik, 1968. - 16 s.

- 21.** Сечилмиш әсәрләри: 3 чилддә / М. Мүшфиғ.
Ҙ.2: Ше'рләр, мәнзум очеркләр, поемалар / тәрт. ред. К. Hүсејноғлу. -
Бакы: Азәрнәшр, 1970. - 334 с.
- 22.** Әсәрләри: 3 чилддә / М. Мүшфиғ.
С.3: Ушағлар үчүн әсәрләр, мәктуб, мүсаһибә, мәгаләләр, тәрчүмәләр
/ тәрт.ред. К. Hүсејноғлу. - Бакы: Азәрнәшр, 1973. - 354 с.
- 23.** Yenә o bağ olaydı / М. Müşfiq. - Bakı: Gənclik, 1976. - 166 s.
- 24.** Әбәdiyyät nəğməsi / М. Müşfiq. - Bakı: Yazıçı, 1978. - 309 s.
- 25.** Qaya / М. Müşfiq. - Bakı: Maarif, 1978. - 118 s.
- 26.** Seçilmiş әsәrlәri /М. Müşfiq; tәrt., red. G. Hüseynoғlu. - Bakı: Maarif,
1983. - 211 s. - Mәktәb kitabxanası.
- 27.** Şəngül, Şüngül, Məngül / М. Müşfiq. - Bakı: Gənclik, 1983. - 16 s.
- 28.** Kəndli və ilan / М. Müşfiq. - Bakı: Gənclik, 1984. - 16 s.
- 29.** Vuruşmalar / М. Mikayıl; çapa hazır.və red. G. Hüseynoғl. - Bakı: Gənclik,
1987. - 37 s.
- 30.** Həyat sevgisi: şeirlər, poemalar, mənzum oçerklər, mənzum nağıllar
/ М. Müşfiq. - Bakı: Yazıçı, 1988. - 304 s.
- 31.** Könlümün dedikləri: şeirlər / М. Müşfiq. - Bakı: Gənclik, 1988. - 56 s.
- 32.** Yaşa könül: say-seçmə şeirlər / М. Müşfiq; tәrt., red. Rasimə. - Bakı: Yazıçı,
1997. - 48 s. - Kitabda Mikayıl Müşfiqin seçmə şeirlәri toplanmışdır.
- 33.** Könlümü al, oxu!: şeirlər, poemalar /М. Müşfiq; tәrt., red. G. Hüseynoғlu. -
Bakı: Maarif, 2002. - 96 s. - (Mәktәblinin kitabxanası).
- 34.** Məhəbbət: Şeirlər / Mikayıl Müşfiq; tәrt., red. G.Hüseynoғlu. - Bakı:
Gənclik, 2003. - 62 s. Azərbaycan Lirikası Kitabxanası.
- 35.** Әsәrlәri: 3 cildдә / М. Müşfiq; tәrt. G. Hüseynoғlu.
С. 1. Şeirlər: [1925-1937]. - Bakı: Səda, 2004. - 466 s.
- 36.** Әsәrlәri: 3 cildдә / М. Müşfiq; tәrt. G. Hüseynoғlu.
С. 2 Şeirlər, mənzum oçerklər, poemalar. - Bakı: Səda, 2004. - 390 s. -
İçindəkilər: Əfşan; Çoban; Dağlar faciəsi; Mənim dostum.

37. Seçilmiş əsərləri / M. Müşfiq; tərt. G. Hüseynoğlu. - Bakı: Şərq-Qərb, 2004. - 352 s.
38. Seçilmiş əsərləri: 3 cilddə / M. Müşfiq; tərt., red. G. Hüseynoğlu. C.1.- Bakı: Avrasiya Press, 2008.- 244 s.
39. Seçilmiş əsərləri: 3 cilddə / M. Müşfiq; tərt. red. G. Hüseynoğlu. C.2.- Bakı: Avrasiya Press, 2008.- 248 s.
40. Seçilmiş əsərləri: 3 cilddə / M. Müşfiq; tərt., red. G. Hüseynoğlu. C.3. - Bakı: Avrasiya Press, 2008.- 256 s.
41. Seçilmiş əsərləri / M. Müşfiq; tərt., red. S. Babullaoğlu, layihənin rəh. R. Həşimov; Xalq Bank. - Bakı: Mega Basım, 2013. - 596 s. - (Xalq əmanəti).
42. Yenə o bağ olaydı /Azərbaycan / Kolumbiya. İyirmi şeir: antologiya /Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi; tərt., red.: M. N. Qarayev; ispan dilindən sətri tərc. E. Ələsgərov; tərc. R. Həsənova. - Bakı: Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi, [Boqota]: CANCELLERÍA, 2017. - 139 s.

**M. Müşfiqin sözlərinə
yazılmış mahnılar:**

43. Ana / Min Bir Mahnı. tərt. R. Sayadoğlu; musiqi. E. İmanov; söz. M. Müşfiq. - Bakı: "MBM", 2001. - S.22.
44. Ana / Nəcəfzadə A. Müşfiqin duyğu yarpaqları; red. V. Qaradağlı; musiqi. T. Məmmədzadə. - Bakı: Təhsil, 2009. – S. 14.
45. Arzuya bax, sevgilim / Nəcəfzadə A. Müşfiqin duyğu yarpaqları; red. V. Qaradağlı; musiqi. T. Məmmədzadə. - Bakı: Təhsil, 2009. – S. 18-19.
46. Arzuya bax, sevgilim / Nəcəfzadə A. Müşfiqin duyğu yarpaqları; red. V. Qaradağlı; musiqi. H. Xanməmmədov. - Bakı: Təhsil, 2009. – S. 15.
47. Ay qız / Nəcəfzadə A. Müşfiqin duyğu yarpaqları; red. V. Qaradağlı; musiqi. R. Davudoğlu. - Bakı: Təhsil, 2009. – S. 20.
48. Bakıxanov, T. Nigar [Notlar]: fortepiano ilə oxumaq üçün mahnılar / T. Bakıxanov; söz. M. Müşfiq; T. Mütəllibov; S. Rüstəm; D. Axunzadə; A. Zeynallı; İ. Səfərli; A. Puşkin [red. Ş. Hüseynova]. - Bakı: Azərneşr, 1970. - 47 s.

49. Dadaşov, A. Duyğu yarpaqları [Notlar]: vokal silsilə səs və orkestr üçün /A. Dadaşov; söz. M. Müşfiq. - Bakı: 1988. - 35 s.
50. Xanməmmədov, H. Arzuya bax, sevdiyim [Notlar]: kamera orkestri üçün / H. Xanməmmədov; söz. M. Müşfiq. - Bakı: 2011. - 9 s.
51. Xanməmmədov, H. Həyat nədir? [Notlar]: ballada: səs və xalq çalğı alətləri üçün / H. Xanməmmədov; söz. M. Müşfiq. - Bakı: [s. n.], 1988. -10 s.
52. Lirik mahnılar [Notlar]: fortepiano ilə oxumaq üçün / Natəvan; S. Vurğun; F. Qoca; A. Aslanov; **M. Müşfiq**; T. Şahdağlı; Rəsul Rza; Cabir Novruz; Zeynal Cabbarzadə; red. Musa Mirzəyev. - Bakı: Şur, 1994. - 56 s.
53. Məmmədzadə, T. Xətrinə dəymərəm [Notlar]: fortepiano ilə oxumaq üçün / T. Məmmədzadə.- Bakı: Azərnəşr, 1972. - 21 s.
İçindəkilər: Xətrinə dəymərəm; İlk şerim Sənin gözlərin; **Gözəllik**: Sən hardasan, mən harda; Nə üçün.
54. Mirişli, R. Oxu tar [Notlar]: fortepiano ilə oxumaq üçün mahnılar / R. Mirişli; red. Ş. Hüseynova. - Bakı: İşıq, 1981. - 32 s.
İçindəkilər: **Oxu, tar**; Lirik mahnı; Bahar çiçəyi; Bu nə nazdı; Ürəyimin kövrək vaxtı; İlk sevgi: Bakının gecəsi; Oxu, bülbül; Sənin vüqarın; Xoş səhərlə yaşar; Dedi tələsmə; Qızqayıt.
55. Romanslar [Notlar]: fortepiano ilə oxumaq üçün / B. Vahabzadə; H. Cavid; **M. Müşfiq**; N. Cəncəvi; İ. Nəsimi; Ə. Vahid; A. Zeynalova. - Bakı: İşıq, 1989. - 32 s.

Tərcümələri:

56. A.S . Puşkin. Qaraçılar. - Bakı: Azərnəşr, 1930. - 30 s.
57. Taras Şevçenko. Kobzar. - Bakı: Azərnəşr, 1934. - 85 s.
58. Yeqişe Çarens. Şeirlər. - Bakı: Azərnəşr, 1934. – 54 s.
59. Marşak. Huşsuza bax, huşsuza. - Bakı Azərnəşr, 1935. - 10 s.
60. Marşak. Huşsuza bax, huşsuza. - Bakı: Azərnəşr, 1936. - 14 s.
61. A. S. Puşkin. Qaraçılar. - Bakı: Azərnəşr, 1937. - 30 s.
62. M. F. Axundov. Şərq poeması. - Bakı: Azərnəşr, 1937. - 31 s.

**Mikayıl Müşfiq haqqında
Kitablarda:**

63. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri /AMEA, Nizami ad. Ədəbiyyat İn-tu ; iş rəhpəri və red. Ş. Alişanlı. Kitab 3. M. Müşfiq irsi və 1920-30-cu illərdə yeni poetik fikrin formalaşması prosesi. - Bakı: Elm, 2010.- 324 s.
Kitaba XX əsr Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi **Mikayıl Müşfiqin** poeziyasının dəyərləndirməsinin tarixi mərhələlərini əks etdirən tədqiqatlar, 20-30-cu illər yeni poetik fikrin formalaşması prosesi, həmçinin XX əsr ədəbiyyatının aktual problemlərinə həsr edilmiş məqalələr toplanmışdır.
64. Açıq ədəbiyyat: [37: məqalələr toplusu] / tərt., ön söz. müəl. G. Qasımova.- Bakı: Qanun, 2013. - 88 s.
Kitabda 1929-1980-cı illər arası "Kommunist" və "Gənc işçi" qəzeindən toplanmış, həmin dövrdə repressiyaya uğramış yazıçılar barədə məqalələr verilmişdir.
65. **Axundlu, Yavuz.** Ədəbi portretlər /Y. Axundlu; tərt. H. Eyvazlı, N. Sadıqzadə; elmi red., ön söz. müəl. K. Əliyev. - Bakı: ADPU, 2008. – 379 s.
Kitabda XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının 25 görkəmli nümayəndəsi haqqında yazılmış yığcam məqalə-oçerklər toplanmışdır.
66. **Axundzadə, Dilbər.** Müşfiqli günlərim: xatirələr / D. Axundzadə.- Bakı: Gənclik, 2005. - 274 s.
67. **Arif, Məmməd Dadaşzadə.** Müşfiqin poemaları / M. Arif. Seçilmiş əsərləri. Üç cildə.
I cild.- Bakı: Azərb. SSR Elmlər Akademiyası Nəşriyyatı, 1967.- S. 44-50.
68. **Ələkbərli, N.** Üç budaq: Əhməd Cavad, Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım / N. Ələkbərli; red. A. Bağırov, R. Kərimova. - Bakı: Şirvanəşr, 2007. – 224 s.
69. **Əlimirzəyev, Xalid.** M. Müşfiq yaradıcılığında romantika / X. Əlimirzəyev. Klassiklərimizin ideal və poetik sənət dünyası. İki cildə.
II cild. - Bakı: Elm və Təhsil, 2009. - S.467 - 482.
70. **Нүсејноғлу, К.** Микајыл Мүшфиг: Фотоалбом. / К. Нүсејноғлу . - Бакы: Ишыг, 1999. - 152 с.
71. **Xəndan, Cəfər.** Ədəbi qeydlər / C. Xəndan; tərt. ed. R. Zəka Xəndan. - Bakı: Azərnəşr, 1966. - 192 s.
72. **Хəндан, Чəфəр.** Микајыл Мүшвиг / Ч. Хəндан. - Бакы: Азəрбајчан Университети нəшријјаты, 1956. - 45 с.

73. **Xəndan, Rəfiq Zəka.** Müşfiq incəlikləri: Mikayıl Müşfiqin anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə / R. Zəka ; Azərb SSR "Bilik" Cəmiyyəti. - Bakı, 1978. - 88 s.
74. **Гулијева, Сəфурə.** Мүшфигин сənəт алəми / С. Гулијева - Вакы: Јазычы, 1988. -184 с.
75. **Qurbansoy, Firudin.** Göylərin lacivərd ətəklərində: sənədli povest-kollaj /F. H. Qurbansoy; red. V. Qaradağlı; Azərb. Resp. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi. - Bakı: Qərənfil MMC, 2008. - 204 s.
Kitabda görkəmli Azərbaycan şairi Mikayıl Müşfiqin həyat və yaradıcılığının əsas mərhələlərini əhatə edən bu povest zəngin faktiki materiallar əsasında qələmə alınmışdır. Sənədli povestdə şairin bədii obrazı və dövrü sənədlərin dili ilə daha qabarıq şəkildə təqdim edilir.
76. **Məmmədov, Kamran.** Mikayıl Müşfiq / K. Məmmədov. Azərbaycan yazıçılarının həyatından dəqiqələr. - Bakı: Hədəf nəşrləri, 2013. - S.245-252.
77. Mikayıl Müşfiq / Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası. – Bakı: ASE Baş Red., 1983. – S. 141.
78. Mikayıl Müşfiq / Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Uç cilddə. III cild.- Bakı , 1967. – S.
79. Mikayıl Müşfiq / Azərbaycan sovet ədəbiyyatı. - Bakı, 1966.- S. 234.
80. Mikayıl Müşfiq / Azərbaycan sovet ədəbiyyatı tarixi. İki cilddə. I cild . - Bakı, 1967.
81. Mikayıl Müşfiq : fotoalbom / G. Hüseynoğlu Buraxılış məlumatları. - Bakı: İşıq, 1999. - 152 s.
"Mikayıl Müşfiq" albomunda bu görkəmli şəxsiyyətin həyat yolu, müasirlərinin, qələm dostlarının onun haqqındakı fikirləri, şairin vətən, xalq, poeziya, azadlıq barəsindəki düşüncələri öz əksini tapmışdır. Albom M. Müşfiqin fotoportretləri, qələm dostları ilə çəkilmiş şəkilləri, rəssamlarımızın onunla bağlı yaratdığı reproduksiya və s. illüstrativ materiallarla zəngindir.
82. **Mikayıl Müşfiq** / Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı: Ali məktəblər üçün dərslik. - Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007. - S.192-211.
83. **Nəbiyev, Bəkir Əhməd oğlu.** Ömür karvanı talan oldu / B. Nəbiyev. Hə -rənin öz yolu var... : məqalələr toplusu / B. Ə. Nəbiyev ; red. N. M. Cabbarlı; AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu. - Bakı : Çinar-Çap, 2008. – S.240-254.
84. **Nəbiyev, Bəkir Əhməd oğlu.** Mikayıl Müşfiq / B. Nəbiyev. Özümüzdən başlayaq. – Bakı: Elm, 1990. - S.144-159.
85. **Nəcəfzadə, Abbasqulu.** Müşfiqin duyğu yarpaqları / A. Nəcəfzadə; red. V.Qaradağlı. - Bakı: Təhsil, 2009. - 128 s.

86. **Rza, Rəsul.** Qızıl gül olmayaydı... / R. Rza; rəs. Ə. Məmmədov; red. S. Əsəd. - Bakı: Gənclik, 1968. - 64 s.
87. **Süleymanlı, Şamil.** Nəşriyyat işi və Azərbaycan ədəbiyyatı dünya nəşrində: "Avesta"dən Hüseyn Cavidədək: dərs vəsaiti / Ş. Süleymanlı; elmi red. X. Əliyev; red. R. Cəmilqızı; rəy.: N. Muradəliyeva, M. Dəmirli, A. Rüstəmli. - Bakı: Təhsil, 2007. - 258 s.
Əsər ən qədim zamandan - "Avesta"dən XX əsrin birinci yarısına - Hüseyn Cavidədək bir dövrü əhatə edir. Burada 71 şairin, yazıçının, ədibin həyat və yaradıcılığından, əsərlərinin yazılma tarixindən, ayrı-ayrı ölkələrdə çapından, eyni zamanda beş dastan-eposdan, nəşriyyat-redaktə işindən, "Əkinçi" qəzetinin, "Molla Nəsrəddin" jurnalının fəaliyyətindən ətraflı məlumat verilir.
88. **Талыбзадэ, Камал.** ТЭНГИД ВЭ ТЭНГИДЧИЛЭР: дэрслик / К. Талыбзадэ.- Бакы : Јазычы, 1989. - 492 с.

Dövri mətbuatda

89. **Mikayıl Müşfiqin 110 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı:** [17 may 2018-ci il] // Azərbaycan. - 2018. - 18 may. - № 111. - S. 1.
90. **Ələddinqızı, Nəzakət.** Ürəklərdə yuva salan Mikayıl Müşfiq : Dövlət baş - çısının Sərəncamı ilə Mikayıl Müşfiqin 110 illiyi qeyd ediləcək / N. Ələddin - qızı // Səs. - 2018.- 22 may. - № 97. - S. 13 .
91. **Cəmşidqızı, Lilpar.** Nakam şairin yarımçıq qalan arzuları : Mikayıl Müşfiq-110 / L. Cəmşidqızı // Azad Azərbaycan. - 2018. - 15 may. - S.7. – Sumqayıtda keçirilən tədbir haqqında.
92. **İlisuda kənd məktəbində "Müşfiq xatirələrdə" mövzusunda tədbir** / G. Mahmudova //Azərbaycan müəllimi. -2018. - 16 fevral. - S.10.
93. **Cahan ki, solmayan bir bağça-bağdır,... :** Mikayıl Müşfiqin xatirəsi anılıb // Azərbaycan müəllimi. - 2018. - 12 yanvar. - S.12.
94. **Mən bir sönməz duyğuyam ki... :** Mikayıl Müşfiqin xatirəsi anılıb // Mədəniyyət. - 2018. - 10 yanvar. - S.7.
95. **Qaraoğlu, Fazil.** Tarixdə iz buraxanlar: Mikayıl Müşfiq / F. Qaraoğlu // Bakı Xəbər. - 2017.- 15 dekabr. - № 227. - S. 13 .
96. **Cəbrayıl, Qurban.** Yenə o bağ olaydı...: [Mikayıl Müşfiqin yaradıcılığı haqqında] / Q. Cəbrayıl // Mədəniyyət.az. - 2017. - № 1. - S. 14-17.
97. **Fariz.** Mikayıl Müşfiqin doğum günündə abidəsi ziyarət olundu / Fariz // Mədəniyyət. -2017. - 7 iyun. - № 43. - S. 3.

98. **Nur, Sevil.** Poema // Kredo. - 2015. - 3 aprel. - S.6-12.
99. **Salmanlı, R.** Müşfiq ucalığı / R.Salmanlı //Azərbaycan.- 2014.- 6 sentyabr.- S.6.
100. **Fikrət, Qoca.** Poema // Azərbaycan jurnalı. - 2011. - №4. - S.28-30.
101. **Həsənova, Sədaqət.** Mikayıl Müşfiq və ədəbi dilimiz / S. Həsənova //Azərbaycan. - 2009. - №11. - S.181-184.
102. **Hüseynoğlu, Gülhüseyn.** Sözü'n ecazı / G.Hüseynoğlu // Yeni Mədəni-
maarif. - №1-2. - 2008. - S.68-72.

Mikayıl Müşfiqin şeirləri

Türk dilində

Mikail Musfik Bakü doğumlu azeri şair (1908 -1939)

Mikayıl Müşfiq sadece 30 sene yaşamış olmasına rağmen en fazla saygı duyulan, ismi anılan XX yüzyıl azerbaycan şairlerinden biridir. En güzel şiiri de stalin'in cellatları tarafından katledilmesine neden olan şiiridir. Şiirde geçen ve katledilmesine neden olduğu söylenen mısralar şunlardır (ki başka sakıncalı mısralar da var aslında bu şiirde):

Vaktiyle bir gölge dek hür yaşamak isteyen
Bu insan oğlu bilsen,
Azatlık ülkesinde daha şad olacaktır.
Dünya tat alacaktır.

Aslında Mikayıl Müşfiq'in şiirlerinde kullandığı dil aynı Hüseyin Cavid'in eserlerinde olduğu gibi (ki o da gulag kampında ölmüştür) istanbul türkçesine çok yakındır. Yukarıdaki mısraların da geçmiş olduğu "yine o bağ olaydı" şiirinde sadece üç-beş kelimeyi değiştirtince aşağıdaki gibi bir şiir ortaya çıkıyor.

Yine o bağ olaydı

Yine o bağ olaydı, yine yığışarak siz
o bağa göçeydiniz
biz de muradımızca felekten kam alaydık,
size komşu olaydık.
yine o bağ olaydı, seni sık sık göreydim.
kaleme söz vereydim.
her gün bir yeni nağme, her gün bir yeni ilham,
yazaydım sabah akşam.
arzuya bak sevgilim, tellerinden ince mi?
söyle, yüreğince mi?

yine o bađ olaydı, yine size geleydik,
konuşaydık, güleydik.
ürkek bakışlarınla, ruhumu dindireydin,
beni sevindireydin.
gizli sohbet açaydık, ruhun ihtiyacından.
kardeşinden, bacından
çekinerek çođ' zaman konuyu deđişeydin,
benimle didişeydin.
yine aynı çarpaydı kalbimiz gizli gizli,
sen ey esmer benizli.

bu yaz bir başka yazdır, bu yaz daha da hoştur,
vay o kalbe ki boştur.
her ufukta bir heves, her köşede bir umut,
insanlar daha mesut.
duygular daha ince, fikirler daha derin,
yürekler daha serin.
insanların vakarı, talebi daha yüksek,
yolumuzdan taş, kesek,
temizlenmiş biraz da. ellerin keyfi sazdır
bu yaz bir başka yazdır.
yine o bađ olaydı, yine o kumlu sahil,
sular öteydi dil dil.
saçın gibi kıvrılan dalgalara dalaydım,
dalıp ilham alaydım.
endamını hevesle, kucaklarken dalgalar,
kalbimde kasırgalar,
fırtınalar çoşaydı, kıskançlıklar doğaydı,
beni hırsım bođaydı.
dalıp alaydım seni dalgaların elinden,
yapışaydım belinden,
hayalimiz yüzeydi sevda denizlerinde,
dalgalar üzerinde,
ilhamımın yelkeni zerrin saçın olaydı,
sular hırçın olaydı.

bu ne güzel şiirdir, bu ne güzel manzara,
gelin bakın hazar'a.
çikalım buzovna'da

küçük kayalıklara,
seyre dalam bir ara,
geceler ışıldarken, yıldızlar lale gibi,
ışıklar jale gibi.
saçılıp dağılırken etrafa damla damla,
en yakın bir adamla
ne güzeldir dinlemek suların nağmesini,
tabiatın sesini.
ne güzeldir dolaşmak, sıcak yaz mevsimleri,
bu serin sahilleri.

ne güzeldir sabahlar bizim büyük ruhumuz,
aşıp taşan duygumuz.
şeklindeki sulara bakarak lezzet almak,
bu mavi şiire dalmak.
dalgalar gibi kalkmak, dalgalar gibi inmek,
bazen ürküp çekinmek.
her dalga bir kişneyen ak yeveli at gibi,
bizim bu hayat gibi.

yine o bağ olaydı sevdalar ülkesinde,
o söğüt gölgesinde.
inci kumlar üstünde yine verip baş başa.
yazı vuraydık başa
günlerimiz geçeydi coşkun ferehler
gibi,
dolu kadehler gibi.
yapraklar arasından uzatarak elini,
okşayarak telini.

geceler tarayaydı saçlarını ay güzel,
sen güzelsin, ay güzel?
ellerinde ellerim, gözlerinde gözlerim,
asılaydı sözlerim.
gönlünün kulağından bir kızıl tana kadar,
güneş doğana kadar.
bu yaz dostlarım biraz bahtiyar olacaklar,
can ciğer olacaklar.
biraz da uzaklara açacaklar yelkeni,
ruh yeni, hayat yeni.
çıkacaklar gökleri aşarak döne döne,

bulutların fevkine.
uçacaklar sabaha, uçacaklar yarına,
eter boşluklarına.
vaktiyle bir gölge dek hür yaşamak isteyen,
bu insan oğlu bilsen,
azatlık ülkesinde daha şad olacaktır.
dünya tat alacaktır.

yine o bağ olaydı, yine yığışarak siz
o bağa göçeydiniz.
biz de muradımızca felekten kam alaydık,
size komşu olaydık.
yine o bağ olaydı, seni sık sık göreydim.
kaleme söz vereydim.
her gün bir yeni nağme, her gün bir yeni ilham,
yazaydım sabah akşam.
arzuya bak sevgilim, tellerinden ince mi?
söyle, yüreğince mi?

- 103. Müşfiq, Mikayıl.** Seçilmiş eserleri / Mikayıl Müşfiq ; tertib edeni, redaktoru ve müqeddimenin müellifi: Gülhüseyn Hüseynoğlu. - Bakı : Şerq-Qerb, 2004. - 351 s.

Микаил Мушфиг (1908-1937)

Микаил Мирза Кадыр-оглы Исмаилзаде (Мушфиг), автор многих превосходных лирических стихов, поэм и сказок, родился в июне 1908 г. в городе Баку. Его отец Мирза Кадыр, учитель бакинской школы "Саадат" ("Счастье"), писал стихи. Им было написано либретто для оперы видного азербайджанского композитора Муслима Магомаева "Шах-Исмаил".

Микаил Мушфиг в раннем возрасте потерял родителей. Осиротевшего малыша взяли под свою опеку его родные. В 1915 г. Микаил поступил в русско-татарскую школу. Завершив начальное образование, он в 1920 г. Поступает в бакинскую учительскую семинарию. В 1931 г. Мушфиг оканчивает Высший педагогический институт и в течение нескольких лет преподает литературу в бакинских школах.

Глубокий интерес к литературе, особенно к поэзии, проявился у Мушфига еще в ученические годы. Он начал писать с 1926 г. и за короткое время стал одним из признанных азербайджанских поэтов. С 1930 г. по 1935 он издает десять сборников стихов. Наряду с

С.Вургуном, С. Рустамом, Р. Рзой и М. Рагимом, создавшими первые образцы азербайджанской поэзии, плодотворно разрабатывал современную тему и М. Мушфи́г. Созидательная деятельность освобожденного народа давала поэту богатый материал для его произведений.

В произведениях на интимно-лирические темы поэт также стремится раскрыть духовный мир нового человека. В этом отношении показательны стихи "Твои глаза", "Чтоб опять был тот сад", "Ветры", "Ночь", "Телеграфные провода", "Тар". И в любовной лирике поэта господствует дух оптимизма:

В те 30-е годы, когда официальная пропаганда делала все, чтобы приглушить правду об имевшихся в недалеком прошлом конфликтах на национальной почве и, наоборот, усилить значение "классового антагонизма", напоминание о пролитой крови во имя мифической дашнакской Армении "от моря и до моря" было проявлением гражданского мужества, а строки, которые вели этот разговор, можно было расценить как вызов, который в обращении к поэту бросают "карабахские горы" властям и недругам азербайджанского народа.

Сказать о деле не успев,
На все лады уже воспел
Восходов золото поэт.
Свое сказать ты должен слово,
О том, что сердцу стало ново,
Не те мы горы-то, поэт!
Заставь, поэт, оркестра медь
Над всей планетою греметь,
Довольно шепота, поэт!
Бери заряды аммонала,
Чтоб тьма, что край наш обнимала,
Была расколота, поэт!
Чтоб тот, кто наш не ценит хлеб,
Не видит нас, хотя не слеп,
Оглох от грохота, поэт! ...

...Эти стихи из цикла "Листки раздумий" были опубликованы в "Литературной газете" от 18 апреля 1937 года, а уже в следующих номерах той же газеты начиналась компания клеветы и обвинений поэта как "врага народа". 8 января 1938 года, после непродолжительного заседания суда, М. Мушфи́ку был вынесен смертный приговор, который вскоре и был приведен в исполнение (12 марта 1939 года).

Мәнбә: <http://portal.azertag.az/ru/node/2605>

Küləklər

Hər səhər, hər axşam, hər axşam, hər səhər
Çox zaman sərsəri küləklər bixəbər
Bir yaxın dost kimi qapımı döyərlər,
Küləklər, küləklər, bəstəkar küləklər,
Dünyanı dolaşan bəxtiyar küləklər!

Bəziniz qorxulu, bəziniz qorxusuz,
Bəziniz duyğulu, bəziniz duyğusuz,
Bəziniz uyqulu, bəziniz uyqusuz,
Küləklər, küləklər, ey sərin küləklər,
Sizdə var qoxusu hər yerin, küləklər!

Ey çılğın küləklər, nəşəniz daşarkən,
Bağların şəhindən mey sorub coşarkən,
Nalqıran dağları atlayıb aşarkən,
Məni də alınız, uçayım dağlara.
Könlümdə nə varsa, açayım dağlara!

Gurlayın, ilhamım, sənətim gurlasın!
Fırtınam, qasırgam, qüdrətim gurlasın!
Şimşəyim parləsın. Zülmətim gurlasın!
Ey məni sərəzad bəsləyən küləklər,
Bir dağın başından səsləyən küləklər!

Ветры

Перевод Сиявуша Мамедзаде (1976)

То ни свет, ни заря, то в ночи налетят,
Как друзья, невзначай, невдогад, невпопад.
В дверь мою застучат: принимай-ка парад,
Мы гуляки-ветра, мы горланы-ветра.
Облетевшие земли и страны ветра!

То легки и робки, то упрямы, лихи,
То душевны они, то душою глухи,
То бессонны они. То дремотно тихи.
Удалые ветра, молодые ветра,
Ароматы земли в вас, хмельные ветра!

Эй ты. Ветер-буян, ты в садах пировал,
От росы ли ты пьян. Через край перебрал?
Как помчишь в синеву. Оседлав перевал,
На горе-скакуне – не забудь обо мне.
Ты умчи и меня к голубой вышине!

Так гремите, ветра, чтоб и стих грохотал,
Вдохновенья вал чтоб не стих, грохотал,
Чтобы молнии меч в темноте полыхал.
Вольным духом меня опалили ветра!
На вершины маня, напоили ветра!

Перевод Владимира Проталина (1980)

И днем. И ночью, и ночью. И днем
Внезапные ветры стучатся в мой дом.
Как будто друзья, призывают: пойдём...
О ветры, с песенной свитой ветры!
Бродячие композиторы, ветры!

Иные разумны. Иные пьяны.
Одни из гостей. А другие с войны.
Лохматы со сна и, как полдень, ясны.
Дух разных земель мне несущие ветры.
Разбойники. Дьяволы сущие ветры.

В тот час, как росы вы напьетесь в садах,
Взлетайте, стряхнув с ног земной этот прах.
Возьмите меня – мое место в горах.
Я с вами взлечу над высокой горою,
Лишь этой горе свою душу открою.

Пусть лира моя загрохочет, как гром.
Пусть тьма прогремит своим черным нутром.
Раздуйте огонь мой вселенским костром!
Ваш зов, судьбой моей ставший, ветры.
Свободным меня воспитавшие ветры.

Мәнбә: <https://ochagsamara.wordpress.com/tag/стихи-микаила-мушфига-на-русском/>

Сочинения Микаила Мушфика

104. Избранно. Стихотворения и поэмы / М. Мушфи; Пер. азерб.; предисл. Я. Смелякова. - Москва: Худож. Литература, 1973. - 318 с.
105. Библиотека всемирной литературы / редкол. И. В. Абашидзе [и др.]. Т.179: Советская поэзия, Т.1 / С. Вургун [и др.]; авт. предисл. А. Михайлов. - Москва: Художественная литература, 1977. - 911 с.
106. Звени тар...: Стихотворения и поэмы / М. Мушфик; Пер. с азерб. Предисл. Г. Гусейноглу. - Баку: Язычы, 1981. - 262 с.
107. Крестьянин и змея / М. Мушфик; Пер. с азерб. С. Мамедзаде. - Баку: Гянджлик, 1984. - 12 с.
108. Лирика / Мушфик; пер. с азерб. В. Кафарова; Худож. Ю. Сальников. - Баку: Язычы, 1985. - 88 с.
109. Разбитый саз: стихи и поэма / М. Мушфик; переводы. предисл. Г. Г. Гусейн-оглу. - Баку, Гянджлик, 1968. - 134 с.
110. Стихи / М. Мушфик; ред. И. Оратовский. - Баку: Азернешр, 1959. - 143 с.
111. **Анар.** Кто тебя забудет?: Классики и современники / Анар // Литературный Азербайджан. - 2010. - № 8. - С. 31-35. - Примеч.: Об эпохе и о творчестве азербайджанского поэта Микаила Мушфига.
112. **Ахундзаде, Дильбер.** Мои дни с Мушфиком / Д. Ахундзаде. - Баку: Язычы, 1981. - 135 с.
113. **Гулиев, Гасан.** Микаил Мушфик / Г. Гулиев. Азербайджанская литература. - Баку: Элм и тахсил, 2010. - С. 354. - 361.
114. Дильбернаме: [интервью с дочерью Дильбер ханым, единственной любви великого Микаила Мушфига Лейлой ханым Ахундзаде] // Nargis. - 2018. - № 44. - С. 108-113.
115. Микаил Мушфик / Очерки истории Азербайджанской Советской литературы. - Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1963. - С.181-190.
116. Рзаев, Тимур. Скандал вокруг памятника Микаилу Мушфигу: в кои-то веки азербайджанская интеллигенция объединилась для защиты культурного наследия /Т. Рзаев // Неделя. - 2017. - 3 марта. - № 9. - С. 2.

Mikayıl Müşfiqin şeirləri belorus dilində

Мікаіл МУШФІГ. ЗІХАЦЕЦЬ БЛІСКУЧАЙ СТРАЛОЮ

ЗОРКІ

Ў нябесным кветніку агней жывых
Вы казачна гарыце, быццам макі.
Раманс вачэй спяваеце услых,
Кахання і пяшчоты дзіўнай знакі.

Гляджу з зямлі ў далеч туманоў,
А вы ў адказ глядзіце жарсна, палка.
І слёзы на вачах маіх ізноў —
Не разгадаць складаную загадку...

Што між каханай паўстае і мной.
Адно адному мы шчэ не знаёмы.
Ды сэрцы блізка. Ад міласці стома.

Ды сэрцы блізка! То не ёсць гульнёй.
І хай адлегласць гэта застаецца —
Тваім святлом я буду вечна грэцца!

ЛАНЬ

Не хадзі па вострых скалах, не хадзі -
На каменнях ногі зраніш, лань мая!
Закаханы я, не бойся, падыдзі.
З ясным позіркам дрыготкім, лань мая!

Ты пужліва аглядаешся вакол,
І душа мая ахоплена агнём.
Квет вачэй тваіх буяе з кожным днём.
Быццам смелыя струмені, лань мая!

Я вандроўнік. І захоплены красой.
Хай ніколі не хварэць табе журбой!
Я па скалах вострых за табой
У трывозе паімчуся, лань мая!

СОНЦА І ПОЗІРК

Усюды снег і люты холад вечны,
Палохае пад лёдам чысціня.
І песня ветру кожны зімні вечар
Заглушыць зноў ўсе фарбы-гукі дня.

Ўсё сціхла і як быццам анямела —
Бліжэй, бліжэй залётная вясна.
Хачу, каб далеч гор зазелянела
І жменяй кветак сталася яна!

Рукою сонца скіне снег імгненна,
І запульсуюць хуткіх рэчак вены
Ў падзяку сонцу, небу, цеплыні.

Таксама ажываю я з табою
Пад ветлым позіркам пяшчотнаю вясною.
Як наша шчасце свеціцца, зірні!

* * *

Маўкліва мой тар вісіць на сцяне
І быццам бы чуе, як распачна мне.
Няўжо яго струны зусім анямелі?

Як раней, аздоба на сонцы зіхціць,
Душа перламутравым бляскам дрыжыць,
Не веру, што песні яго адгрымелі.

Каханая позна з працы прыйшла
І тар у самоце ціхмянай знайшла.
Бярэ медыятар і кратае струны.

Жыццё наша - вернасць,
нам жыць ў барацьбе,
Маўчаць не да твару ні мне, ні табе,
Надзейны мой тар, старажытны і юны!

*З азербайджанскай.
Пераклад Юліі АЛЕЙЧАНКІ*

* * *

Я люблю вас, аблокі, калі нада мною
Вы павольнаю плывеце даўгой чарадою;

Нават неба, што мёртвым было да той хвілі,
Са з'яўленнем вы ў момант адзін ажывілі.

Я ніякай патрэбы, разліку не маю,
Але рукі чамусьці да вас выцягаю.
Што вам толку ў вандроўцы без ціхай мінуты?
Што вас гоніць кудысьці? Надзея? Пакуты?

Ах, аблокi, аблокi, аблокi, аблокi,
Крутагрывы сусвет ваш высокі, далёкі;
Быццам конніца на феерычным парадзе,
Вы ляціце, знікаючы на даляглядзе...

Саштурхоўвае вецер вас, зноў разганяе,
Серабрыстая ваша тканіна ліняе,
Распаўзаецца на шаўкавістыя ніткі —
І зноў вецер штурхае вас, рэзкі і брыдкі...

Пралятаюць над безданню гордыя крылы,
Цьмяна-ржавы метал нібы казачнай сілы...
Што чакае вас там, у далёкай краіне?
Але зноў калі смутак на вас так нахлыне

І саб'ецеся раптам з дарогі жаданай,
Аб маёй нагадаеце зноўку каханай.
Эх, юнацтва крыніца, запал сакаліны,
Ты не хочаш задумлівай слухаць быліны?

Дні ідуць — а я песні складаю заўзята...
Мае верныя будні працоўнага свята,
Калі ўсмешку аблокам я шлю на вітанне
І ў свой сшытак ізноў напішу пра каханне.

Я не воблака ў небе, не ветру забава!
Іншы лёс мой і іншая трэба мне слава:
Я хачу, як маланка, бліскучай стралою
Зіхаець над аблокаў вялізнай гурмою.

* * *

Высокі я абраў сабе маршрут -
Пад'ём і барацьба, не зацісканне ў кут.
І добра жыць і марыць мне тады,
Як бачу справе я сваёй адданасць.
Плён ў працы дорыць чалавеку радасць!
Я малады, я мару, што святло спаткаю.

Як месяц ясны, ты, паэзія свiтання!
Я толькі распуская ветразь белы.
І хай імчыцца нескароны, смелы!

* * *

А без свабоды сэнс які ў жыцці?
Без зорак ноч - не бачна, як ісці.
Культура без свабоды - пуштацвет,
І жыць не можа без яе паэт.

*З азербайджанскай.
Пераклад Адама ШОСТАКА*

Крыніца: "Полымя" 1-2017

Мэнбэ:

<http://sozvuchie.by/proekty/mikail-mushvig/item/773-mikail-mushfig-zikhatsets-bliskuchaj-straloyu.html>

Heartbeat

by Mikayil Mushfig (1908-1939)

Mushfig left his mark on Azerbaijani literature despite his short life. He was one of the gifted intellectuals from Azerbaijan who were killed during Stalin's repression.

One of his most famous poems, entitled "Sing Tar, Sing!" defines the controversy that surrounded music when the Bolsheviks established Moscow's power in Baku. Some people wanted to replace the traditional stringed instrument with Western orchestral instruments and genres. Mushfig wrote a poem giving tribute to the enormous capacity that this instrument has to make listeners both joyous and mournful. In the end, music giants like Uzeyir Hajibeyov found a brilliant way to synthesize the tar into orchestral pieces, thus integrating both East and West. He neither rejected the traditional heritage of centuries nor totally embraced the Russian styles, which were gaining prestige. The final lines of Mushfig's poem read:

"Sing Tar, sing Tar, sing!
Who can forget you once they've heard you sing?!
Life of the people, joy of their hearts,
Here is their wonderful, fiery art!"

Poet Mikayil Mushfig (1908-1939)

by **Farid Alakbarov**

One of the most interesting memoirs related to Azerbaijan's history during the Stalinist period is "My Days with Mushfig", written by Dilbar Akhundzade, the wife of Azerbaijani poet Mikayil Mushfig. Mushfig was arrested and executed at age 31, at the height of the Stalinist repression. At that time, tens of thousands of intellectuals and other individuals deemed dangerous to the State were arrested, exiled to Kazakhstan and Siberia or killed.

Dilbar's memoirs were written in the 1970s, during the Soviet era, so still she was not able to mention certain details about the political repression that had victimized her husband. She did not even write about how or when he was arrested. Nevertheless, her book gives us valuable firsthand information about the life of this gifted poet.

Dilbar writes that Mushfig was very courageous and honest, even as a child. After Mushfig lost his parents at an early age, his elderly grandmother took care of him. She sent him to a Muslim religious primary school, known as the Mollakhana. This school, which was meant for educating the poor, was located in a dark, dirty basement. The molla made the children learn the Koran by heart in Arabic. When the students failed to spell the Arabic words correctly, they were beaten with a stick. Young Mushfig hated the Mollakhana, so he wrote an angry verse about the school:

I see children sitting on the damp ground,
Who can hardly breathe here.
The ragged mat is filled with fleas,
May this Molla die on the spot!

Is he really a Molla? I can hardly believe it!

When Mushfig's grandmother found out about the verse, she warned him about his outspokenness: "If you keep this up, we'll all be lost. You're an orphan. Who will protect you?" Time ultimately proved that she was right.

During the Soviet period, Mushfig entered a secular secondary school and completed his higher education. He became attracted to the Socialist slogans of "Freedom, Equality and Fraternity" and the regime's promises that it would build a Socialist paradise for all people on earth. Mushfig along with many other Azerbaijani intellectuals embraced these Socialist ideals.

Left: Mikayil Mushfig with his wife, Dilbar Akhundzade.

In his poetry, Mushfig glorified the work of industrial workers and peasants and lauded the construction of industrial enterprises in Baku and other cities. Even though he was only in his twenties, he became famous for his poetry. He wrote numerous verses about love and beauty.

Mushfig's wife writes that he welcomed the transition from the Arabic alphabet to the Latin alphabet in Azerbaijan in the 1920s. Mushfig hoped that replacing the complicated Arabic script with the simple Latin alphabet would eliminate illiteracy in Azerbaijan and other Eastern countries. He even wrote a verse to celebrate this important event:

And at parting,
My soul wants to tell you:
"Goodbye! Your last day has come,
Wretched old alphabet!"

Mushfig was not afraid to raise his voice on other controversial matters. One of these was the Stalinists' belief that traditional Azerbaijani musical instruments should be banned, especially the tar, a 11-stringed instrument. When Stalin and the Communist leader of Azerbaijan, Mir Jafar Baghirov, decided to forbid anyone from playing the tar, Azerbaijani intellectuals were horrified.

Mushfig's wife writes: "The famous tar player Gurban Primov visited us, expressing his grave concern. 'Yes, yes, I've heard about it,' Mushfig told him. 'I can't believe it...To deprive the nation of its favorite national instrument means to deprive it of joy and condemn it to eternal sorrow.'"

Mushfig took his own tar off the wall where it was hanging and asked Gurban to play it. While Gurban was playing "Rast" [a type of mugham, or modal music], Mushfig looked pensive. Then suddenly his voice blended with the melody of the mugham:

Sing tar, sing tar!
Who can forget you?
Sing tar, sing tar!

Mushfig went on to compose a long poem about the importance of the tar, entitling it "Sing Tar, Sing!" This tribute was published and received wide acclaim from the public. The debate was won; the tar was not banned. And works were written that included tar as part of the orchestra in operatic works like Uzeyir Hajibeyov's "Koroghlu" (1937). Composer Haji Khanmammadov went on to write three concertos specifically for the tar.

Targeted for His Poems

However, the regime did not forget Mushfig's resistance and the way he had freely expressed his opinion about social issues. In meetings of the Azerbaijan Writers' Union and numerous Communist meetings, he was branded as a "chauvinist" and a "petit-bourgeois poet". Some of the literary figures who were trying to please the Stalinist regime mounted an attack on Mushfig and his poems. The consequence? His verses were scrutinized and found to reflect "anti-Soviet ideas".

Soon Mushfig's old friends and relatives started avoiding him. They knew it was politically dangerous for them to maintain close ties with someone who had been branded as an "anti-Soviet poet". Nobody dared to protect him.

His wife writes: "Only Hokuma Sultanova [a distinguished governmental official] made a weak attempt to defend him in a meeting by saying: 'We should not separate Mushfig from us by calling him a petit-bourgeois poet...He always was, and

always will be, with us.' But the other participants of the meeting did not support her and kept silent out of fear."

Mushfig was puzzled by this abusive treatment. Everyone knew that he believed in Socialist ideals and faithfully served the Communist Party. But the Stalinist system did not want courageous and freethinking individuals, even those who were devoted Communists. Stalinists thought: "Today, Mushfig has dared to defend the tar-who knows what he may think of and write about tomorrow?"

Mushfig was very courageous and did not fear the repressive government machine that went on to kill and exile many Azerbaijani intellectuals. In 1931, he wrote a letter to his university friend Gahraman Suleymanzade. This letter is kept in the archives at Baku's Institute of Manuscripts. It reads:

"My dear Gahraman! You asked me to pen my memories in your album. My friend, no one is eternal in this world. Human life is shorter than the life of a flower. The flower fades and drops off just like a human who is exuberant with life, but who, perhaps, tomorrow is condemned to close his eyes forever and part with all his dreams and aspirations.

"Who knows whether he will be buried in a grave upon which grass will grow? But that's not the most terrible thing. Immortality is in the hands of every human...History is a vivid witness of many immortal lives. It is possible to love all people, and every person may build up memorials of love and gratitude in the hearts of human beings. I wish you such a fate, my friend. M. Mushfig. November 27, 1931."

Courtship and Marriage

In her memoir, Dilbar recalls how she first met this sensitive poet: "The first time I saw Mushfig was at the graduation evening festivities at the Azerbaijan Pedagogical University. We chatted together. And then a long time passed.

"One day my friend Piraya approached me, smiling rather mysteriously: 'Dilbar, do you know what I've brought for you?' I looked at her in surprise.

"Can you imagine?" She added: 'I was walking along the street one day and suddenly I saw Mushfig, an old friend of our family! He approached me and started asking me about my studies at the Pedagogical College. When he discovered that you also studied sciences there, he became very glad. He pulled a letter out of his pocket and asked me to give it to you.'

"Have you known each other for a long time?" Piraya asked me.

"I didn't answer. I opened the letter and saw that he had written me a poem. The poet remembered me from that evening when we had casually met each other for the first time.

Beloved, remember, how once suddenly,
Your eyes sparkled with the light of passion.
The scent of your hair, like the sun,
Gifted me with such great inspiration,
That I saw neither Earth, nor Sky.

"That first letter of poetry from Mushfig became a bridge that later brought us together. I intentionally do not mention the other insignificant details about how little by little we became closer to each other. Suffice it to say that we gradually developed a sense of mutual empathy for each other, which later became love."

Mushfig devoted many poems to Dilbar, and the two were married in 1931. They had no children. In 1937, Mushfig was arrested as an "Enemy of the People". He was killed shortly thereafter, in 1939. His wife was left alone. She dared not write her memoirs about their life together until many years later, long after Mushfig became "rehabilitated" following Stalin's death (1953). It seems that some of the more important aspects of his life are still left unrevealed. Dilbar writes in the beginning of her memoirs: "Mushfig was such a rare person that neither during my seven years living with him [1931-1937], nor the long years of contemplating the meaning of his life after he was arrested and killed, could I fully understand who this man truly was. My recollections of those times are those that remain from the springtime of my life."

What My Heartbeats Said

My heartbeats said:
"There's luck ahead.
Great, glorious days
That brace and daze
Are yet to come!"

There's more ahead
My heartbeats said:
"Noble work, no fret,
Toil's pearly sweat-
Are yet to come!"

My desires define:
Past times were fine"
These words I hate,
My heart says: "Wait!
The sun's hot rays,
Cool springs, bright days
Are yet to come!"

Love of Life

O how to part with this great world around,
That grows more beautiful as time goes by?
O how to part with friends, forever bound
To struggle with the earth and with the sky?

Do not become the dew at break of day,
Shine like the sun, O heart, on mornings new!
How from this world to tear myself away
That revels at the hem of skies deep blue?

Look over there-the sky seems growing light,
And friends have met beneath the morning star
O how to part with dawns that shimmer bright
Like nuggets of pure silver, shining far?

How rich is Nature, how mysterious, too,
When you disclose her secrets, engineer!
How to discard the sense, the feeling new
Attached to stones in quarries, rising sheer?

Here hawks soar high where lofty mountains loom,
There pheasants breed, and springs like mirrors gleam
The nightingales, the gardens fair, in bloom,
O how to leave this sight, this lovely dream?

With life that is an endless, lasting fight,
With kindling flames that rage in blood and heart,
With sun and moon, with morning and with night,
And with the sky's vast cupola, how to part?

O stars-the candles of each cherished thought,
O clouds-dream caravans that stir my heart,
Celestial sphere-my feelings' airy port,
With these vast azure heavens, how to part?

My cherished love appears before my eyes,
I feel the flame of my poetic art,
My burning chest must ease itself with sighs:
With her sweet raven tresses, how to part?

The nightingale is sorrowing near the rose,
Though autumn comes-it lingers to depart,
Life, life! This cry of longing ever grows:
With love, with burning passion how to part?

With feelings new, you string your singing lute
My youthful pen, now just about to start!
O friends, give answer to my pain acute:
With this great seething fire flame, how to part?

Poems translated by Olga Moisseynk.

http://www.azeri.org/Azeri/az_latin/manuscripts/mushfig/english/mushfig_english.html

Mikayıl Múşfiq haqqında elektron resurslar:

http://anl.az/el/m/mm_se.pdf
https://az.wikipedia.org/wiki/Mikayıl_Müşfiq
<http://www.azerbaijannews.az/index.php?mod=3&id=48203>
<http://anl.az/down/meqale/xalqcebhesi/2012/iyun/26.htm>
<http://www.sherg.az/pre.php?id=43359>
<http://modern.az/az/news/93666#gsc.tab=0>
<https://news.milli.az/interest/298208.html>
Könüllərdə yaşayan şair- Mikayıl Múşfiq
www.moderator.az/news/164175.html
www.alinino.az/catalog
<http://az.strategiya.az/old/?m=xeber&id=25537>
<https://www.testbook.az/essay/show/579/insalar-mikayil-musfiq-lirik-sairdir>
<http://ebooks.azlibnet.az/book-5ISqGghN.htm>
<http://parafr.az/oxu.php?id=2137>
https://525.az/site/?name=xeber&news_id=8956#gsc.tab=0
<http://portal.azertag.az/az/node/2604>
<http://www.sherg.az/pre.php?id=43359>
<https://www.testbook.az/essay/show/579/insalar-mikayil-musfiq-lirik-sairdir>
http://arqument.az/az/memmed-rahimin-mikayil-musfiq-haqqnda-meqalesi-kontrrevolsioner-kontrabant-oru/#.Wqd_dmrFLIU
<https://www.turkaramamotoru.com/ru/Мушфиг,-Микаил-117580>
<https://www.turkaramamotoru.com/ru/Мушфиг,-Микаил->
<http://great.az/velikie-azerbaycanci/699-mikail-mushfig.html>
https://www.baku.ru/enc-show.php?id=65238&cmm_id=276
<http://luch.az/klassika/poeziyaazlit/528-zhertva-sobstvennogo-talanta-mikail-mushvig.html>
www.azyb.net/cgi-bin/jurn/main.cgi?id=2195
<http://kh-davron.uz/yangiliklar/muborak-kin/mikail-mushfig-svoboda-samoe-vazhnoe-cto-est-v-zhizni-cheloveka.html>
<http://edu.ann.az/ru/m-mushfig-171tar187-171vetry187/>

Videolar

<https://www.youtube.com/watch?v=HgJVIRWsSkA>

<https://www.youtube.com/watch?v=2k8bcMIY-5E>

<https://www.youtube.com/watch?v=l9LdaZZngf4>

<https://www.youtube.com/watch?v=13pagCL32xs>

<https://www.youtube.com/watch?v=JJ7GM9gN-W8>

<https://www.youtube.com/watch?v=e5VjrGfbAMo>

<https://www.youtube.com/watch?v=sk6zjODIlug>

<https://www.youtube.com/watch?v=9mcNuMg9AAQ>

https://www.youtube.com/watch?v=ZCb7_EQReoc

<https://www.youtube.com/watch?v=rYUGBILUX44>

<https://www.youtube.com/watch?v=pNTGJag9Mrc>

<https://www.youtube.com/watch?v=RhMZexL-dzo>

https://www.youtube.com/watch?v=874m1T_Udml

<https://www.youtube.com/watch?v=WtRjucmwxEE>

<https://www.youtube.com/watch?v=EY1p9mXz6IE>

<https://www.youtube.com/watch?v=fgZNldGZu24>

<https://www.youtube.com/watch?v=6iEmzoxKMaE>

<https://www.youtube.com/watch?v=ILdUTFjPMtM>

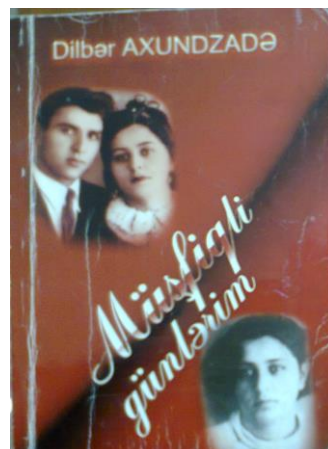
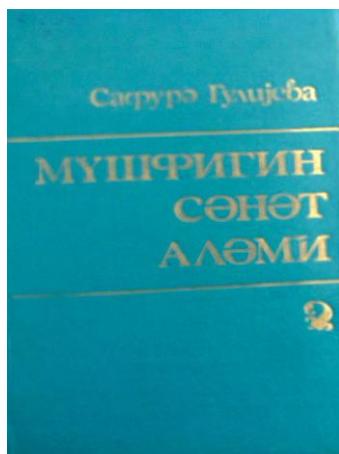
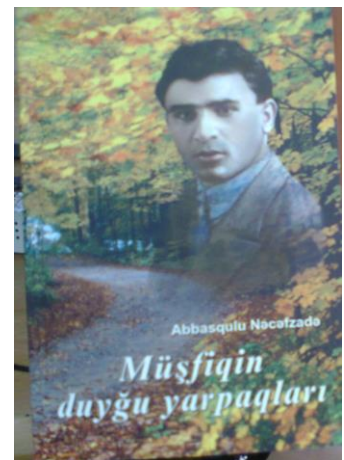
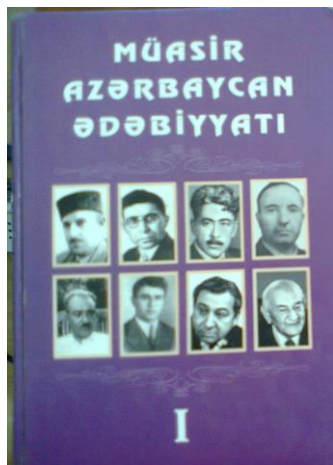
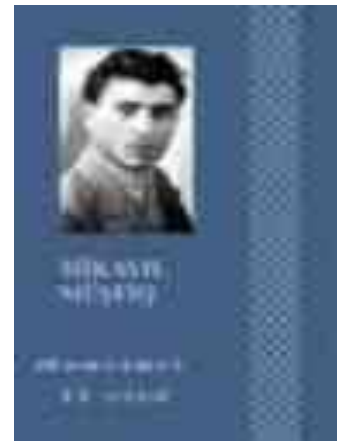
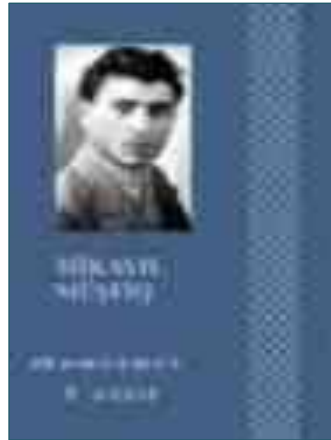
<https://www.youtube.com/watch?v=nF2TtiKTJm4>

<https://www.youtube.com/watch?v=1uHGLn1vqh0>

<https://www.youtube.com/watch?v=oTZ9TMfBH1Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=pD9n3HswaDI>

Virtual sərgi

Mündəricat

Tərtibçidən -----	5
Mikayıl Müşfiqin 110 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı -----	6
Mikayıl Müşfiqin həyat və yaradıcılığı haqqında -----	7-8
Müşfiq ənənəsi yaşayır -----	8-15
Azərbaycan gəncliyinin milli ruhu onun şeiriyyatından doğur -----	16-19
M. Müşfiqin əsərləri -----	20-22
Sözlərinə yazılmış notlar -----	22-23
Tərcümələri -----	23
M. Müşfiqin həyatı və yaradıcılığı haqqında:	
Kitablar -----	24-26
Dövri mətbuat -----	26-27
Türk dilində -----	27-30
Rus dilində -----	30-34
Belorus dilində -----	35-38
İngilis dilində -----	38-44
Elektron resurslar -----	44-45
Virtual sərgi -----	46
Mündəricat -----	47

Ünvan:

**Az 1065, Yasamal rayonu, Bakı şəhəri
N.Nərimanov küç., 203**

URL: www.ryl.az

e-mail

ryl.az@mail.ru

Əlaqə telefonları:

(+994 012) 538 02 47

538 54 57

538 93